

2017

OP DE VLUCHT

Studentnummer : s1138405
Richting : Conflict, Risico en Veiligheid
Eerste begeleider : dr. J.M. Gutteling
Tweede begeleider : dr. P. de Vries

VIRGINIE VEURINK
MASTERTHESE
6-10-2017

Samenvatting

Deze thesis onderzoekt het hulpgedrag van de Nederlandse bevolking met betrekking tot vluchtelingen. Het onderzoek is van belang vanwege de inzichten die het verstrekt in de onderliggende psychologische factoren die ten grondslag liggen aan hulpgedrag. Deze inzichten zouden een rol kunnen spelen in het vergroten van het pro sociale gedrag ten opzichte van vluchtelingen en het verkleinen van de weerstand en het anti sociaal gedrag. Om dit te verklaren is er gebruik gemaakt van de twee modellen, de Protection Motivation Theory en de Theory of Planned Behavior. Om de overkoepelende onderzoeksvraag, *“Waarom vertoont de een wel hulpgedrag of heeft de intentie om vluchtelingen te helpen en de ander niet? Welke onderliggende psychologische factoren liggen hieraan ten grondslag?”*, te kunnen beantwoorden is gebruik gemaakt van een online survey. Deze is onder de Nederlandse bevolking afgenomen.

Een van de belangrijkste bevindingen is dat het hulpgedrag kan worden bevorderd als personen weten hoe ze moeten helpen en dat deze hulp voor het gewenste resultaat zorgt. Uit dit onderzoek blijkt ook dat hulpgedrag meer wordt beïnvloed door de psychologische factoren dan de variabelen die vaststaan, zoals geslacht, identiteit, opleidingsniveau. Deze bevindingen zijn van zoveel waarde omdat juist deze factoren bewust kunnen worden aangestuurd door bijvoorbeeld overheidsinstellingen, vluchtelingenwerk en gemeenten, en er voor kunnen zorgen dat het draagvlak onder de Nederlandse samenleving kan worden vergroot en het hulpgedrag worden bevorderd.

KEYWORDS: Refugees, hulpgedrag, vluchtelingen, vluchtelingencrisis, Protection Motivation Theory, Theory of Planned Behavior.

Abstract

This thesis examines the Dutch population's support for refugees. The research is important because of the insights it provides in the underlying psychological factors in helping behavior. These insights could play a role in enhancing pro social behavior towards refugees and reducing resistance and anti-social behavior. To explain this, two models were used, the Protection Motivation Theory and the Theory of Planned Behavior. To answer the following research question, "*Why are some intent to help refugees and others are not? Which underlying psychological factors are fundamental?* ", an online survey was constructed and taken among the Dutch population.

One of the most important findings is that the participants want to help refugees. This helping behavior will be increased if they know how to help them and that this helps ensure the desired outcome. This research also shows that helping behavior is more influenced by the psychological factors than the variables that are fixed, such as gender, identity and education. These findings are so valuable because these factors can be deliberately managed by, for example, government agencies, refugees and municipalities, and can help increase the level of helping behavior among the Dutch society.

KEYWORDS: Refugees, helping behavior, immigrants, Refugee Crisis, Protection Motivation Theory, Theory of Planned Behavior.

Voorwoord

“Beter laat dan nooit!” zeggen ze wel eens. En natuurlijk doe ik het later dan ooit. Ik denk terug aan dat bijltje dat ik al meerdere keren mijlenver ergens had neergegoot. Ergens, op een onvindbare plek, waar ik er niet meer aan terug zou denken. Dacht ik. Maar als een boemerang, die altijd terug komt naar de plek waar vandaan hij geworpen wordt, kwam ook dit steeds terug. Dit gevoel van ergens zo dichtbij zijn, maar tegelijkertijd zo ver weg. Nu is het moment aangebroken dat mijn moment heel dichtbij is, zonder nog ver weg te zijn en daar wil ik een paar mensen voor bedanken.

Ten eerste Jan, mijn begeleider, die er meer dan eens voor zorgde dat, toen mijn drempel weer eens de grote van de Machu Picchu had bereikt, hij deze afbrokkelde tot een luciferspinnetje. Een drempel waar ik weer met gemak overheen kon stappen. Jan, mijn toppunt van geduld.

Lindsay, mijn vriendin, die ik heb geterroriseerd met al mijn grillen en gruwelen. Zij, die mijn eerste grijze haar heeft mogen uittrekken, een creatie van de heftigheid van deze strijd. Lindsay, mijn toppunt van geluk.

Mijn vader, de helderste ster.

Vrienden en familie, die mijn status als eeuwige student altijd geaccepteerd hebben, maar wiens stilzwijgende zweep ik telkens weer als een schaduw achter mij heb gevoeld. En die heb ik nodig gehad. Vrienden en familie, mijn toppunt van steun.

Peter, mijn 2^e begeleider, die ik na mijn afstudeerpresentatie hoop te mogen bedanken. Peter, mijn toppunt van hoop.

Ik denk niet langer aan dat bijltje. In gedachten zie ik mezelf, decimeters groter door de last die van mijn schouders is gevallen, met vuist omhoog gestoken richting die ene ster, de

Ravelijn uit lopen. De harde beat van Don't You van de Simple Minds op de achtergrond, zoals de laatste scene uit The Breakfast Club.

(sorry voor de dramatiek, ik kon het niet laten)

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Abstract	3
Voorwoord	4
Inhoudsopgave	6
Op de vlucht	8
Aanleiding	8
Wetenschappelijke relevantie	10
Maatschappelijke relevantie	11
Theoretisch kader	12
Vluchtelingen.....	13
Hulpgedrag	14
Psychologische voorspellers van hulpgedrag	17
Methode.....	27
Participanten	27
Design	27
Informed consent	28
Procedure	28
Respons efficacy	29
Self efficacy	29
Subjectieve norm	29

Betrokkenheid	29
Risicoperceptie.....	29
Intentie	30
Opleidingsniveau	30
Geslacht.....	30
Identiteit	31
Categorisatie van vluchtelingen	31
Resultaten	32
Beschrijvende data.....	32
Hypothesen testen.....	34
Conclusie	40
Discussie.....	46
Referenties.....	49

Op de vlucht

Aanleiding

Je hebt...

...”Honderden mensen uit alle uithoeken van de wereld. Tientallen verschillende culturen en talen. Iedereen een eigen verhaal. Toch is er één ding dat alle bewoners van een asielzoekerscentrum verbindt: een leven op de pauzestand. Vluchtelingenwerk ondersteunt deze mensen in bijna alle azc’s in Nederland. Hoe? Dat vertelt het team van azc Almere. Wanneer de dag ten einde loopt, zijn tientallen vluchtelingen te woord gestaan. Sommigen zijn een stapje verder geholpen, voor anderen is hun leven nog even onzeker als de dag ervoor. Ondanks alle spanning, stress en zorgen die de bewoners met zich meedragen, is de sfeer op het azc en in het kantoor van Vluchtelingenwerk gemoedelijk. ‘De werkelijkheid is heel anders dan het beeld dat soms wordt geschetst in de media’, vindt Pieter. ‘In ons azc wonen zo’n 750 mensen. Zoveel mensen wonen er ook in een klein dorp. Hier gebeurt wat in alle kleine dorpen gebeurt: niets meer en niets minder.’”

Maar je hebt ook...

...”14 varkenskoppen bij terrein azc Enschede. Onbekenden hebben in de nacht van dinsdag op woensdag nabij het Eschmarkerveld in Enschede, waar een groot asielzoekerscentrum wordt gebouwd, veertien varkenskoppen neergelegd. De varkenskoppen lagen woensdagmorgen nog bij de toegang van het terrein. Voorbijgangers reageerden geschokt. Negen varkenskoppen liggen op het hek, vier andere koppen liggen op de grond en één kop hangt in een stoplicht. Sommige varkens hebben nog oormerken in. Er ligt ook een plastic zak vol bloed waar de koppen in hebben gezeten.”

En daar heb je nog ontzettend veel verschillende reacties tussenin. Wat vaststaat, is dat de vluchtelingenstroom de gemoederen flink bezig heeft gehouden en dat nog steeds doet. Sinds 2015 heeft Nederland te maken met een sterke groei van het aantal vluchtelingen.

Telden we er in 2014 nog 29.891, in 2015 waren het er al 58.880 vluchtelingen die asiel aanvroegen (VluchtelingenWerk, 2016). Dit kan leiden tot verrijking, maar ook tot confrontatie tussen twee of meerdere groepen. In Nederland zijn we erg verdeeld over de komst van vluchtelingen, maar feit is dat ze bleven komen en moesten worden voorzien in hun levensonderhoud. Als gevolg hiervan moesten gemeenten tijdelijke opvangvormen zoals crisis- of noodopvang te realiseren, aldus de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) & Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB) (VNG & NGB, 2015). Om voor een eerlijke verdeling van het aantal asielzoekers te zorgen deed de VNG in september 2015 een oproep aan alle gemeente om potentiële locaties voor vluchtelingenopvang aan te wijzen. Ook Enschede was één van de gemeentes die zich betrokken voelde en wilde als gastvrije gemeente graag een bijdrage leveren aan het oplossen van dit maatschappelijke vraagstuk en vluchtelingen en statushouders een goede en veilige plek bieden in onze samenleving (Gemeente Enschede, 2016). Echter werd hier niet door iedereen even gastvrij gereageerd en werd Enschede één van de vele gemeentes waarbij men op veel weerstand van de lokale bewoners stuitte. Deze weerstand bleek uit verschillende plaatselijke incidenten, zoals in Glanerbrug (gemeente Enschede) dat hierboven in het voorbeeld omschreven wordt. Nadat bekend werd dat er in de gemeente vluchtelingen zouden worden opgevangen werd het onrustig in de buurt (Tubantia, 2015).

Anderzijds zijn er naast de incidenten en protesten ook veel beelden waaruit bleek dat de opvang van vluchtelingen wel goed verliep en zijn er velen die helpen of zouden willen helpen. Er ontstonden onder andere nieuwe samenwerkingsvormen, burgerinitiatieven en er waren burgers die de vluchtelingen een warm welkom gaven bij aankomst (Laren, z.d.; Huizen, 2015). Zo kreeg het Platform Welkom in Enschede, dat is opgericht om vluchtelingen te helpen, veel steunbetuigingen en van veel mensen het aanbod om mee te helpen. Na aanleiding van dit initiatief boden psychologen zich aan vluchtelingen te begeleiden, boden

schoolgemeenschappen sport en spelvoorzieningen aan, boden weggeefwinkels een verzamelpunt aan. Er meldden zich mensen die ervaring hebben met vluchtelingenwerk, werd er kleding aangeboden, wilden mensen uitjes organiseren of stelden voor maatje te worden van een vluchteling (RTVOost, 2015).

Het is echter de vraag hoe het kan dat de komst van vluchtelingen bij de één leidt tot hulpgedrag, terwijl de ander in opstand komt. Hoe kan het dat één empathisch reageert en zich inzet om de vluchtelingen te helpen, maar roept het bij een ander weerstand op en zorgt het ervoor dat men demonstreert tegen de komst van vluchtelingen? Het doel van dit onderzoek is om hiervoor een verklaring te vinden en inzicht te verschaffen in welke onderliggende (psychologische) factoren dit hulpgedrag voorspellen. Zodat er wellicht een handreiking geboden kan worden aan gemeenten of overheidsinstanties om het hulpgedrag te bevorderen.

Wetenschappelijke relevantie

Het is niet de eerste keer dat Nederland te maken krijgt met grote aantallen vluchtelingen. Als we terug kijken naar het verleden dan zien we dat tussen 1998 en 2002 de bezetting van de opvangcentra steeg van 37.720 naar 83.801 personen. Dit kwam onder andere door oorlogen in Oost-Europa. Ook toen werd er erg divers gereageerd door de lokale bevolking. Uit onderzoek van Smeets, Moors & Beatens (2009) blijkt dat maatschappelijke onrust bij de komst van vluchtelingen een steeds terugkomend fenomeen te zijn en dat die onrust wordt gekenmerkt door een korte, hevige reactie in de samenleving. Zowel de overheid, de burgers als de vluchtelingen zelf zullen gebaat zijn bij het voorkomen van maatschappelijke onrust en ordeverstoring. Voorgaand onderzoek richtte zich vooral op welke demografische variabelen een rol spelen bij het hulpgedrag ten opzichte van vluchtelingen en bestaat er literatuur die zich meer richt op de negatieve houding ten aanzien van vluchtelingen en de weerstand die dit teweegbrengt (Schneider, 2008; Simpson & Yinger, 2013; Almekinders, 2016). Zo blijkt uit onderzoek van Onraet & van Hiel (2015) dat laag opgeleide personen negatiever tegenover

vluchtelingen staan, ze eerder zien als economische migranten, en zijn ze bovendien in vergelijking met mensen met een hoger opleidingsniveau minder snel geneigd zijn hulp te bieden. In dit onderzoek is de bestaande literatuur gekoppeld aan dit huidige vraagstuk, namelijk het hulpgedrag van Nederlanders te voorspellen, en worden er voor het eerst psychologische concepten toegepast binnen deze problematiek. Op deze manier is deze situatie nog niet eerder benaderd. Om te bepalen welke psychologische factoren voorspellers zouden kunnen zijn van hulpgedrag is er gebruik gemaakt van bestaande psychologische modellen, namelijk de Protection Motivation Theory (Roger, 1975) en de theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991). Deze theorieën focussen zich op cognitieve processen als onderdeel van gedragsverandering. Op deze manier kan dit onderzoek kennis aandragen of voor een verbrede of nieuwe theorievorming zorgen met betrekking tot de psychologische factoren die ten grondslag kunnen liggen aan het hulpgedrag van ten opzichte van vluchtelingen.

Maatschappelijke relevantie

Juist in een situatie als de vluchtelingencrisis, waarbij veel mensen in Nederland verschillen van mening en de gemoederen soms zeer hoog oplopen, is een maatschappelijke benadering van groot belang. De Nederlandse samenleving verandert door nieuwe opvattingen, ook over vluchtelingen. Gecombineerd met een ruwer maatschappelijk debat, lijkt het soms alsof in het vluchtelingenvraagstuk alle maatschappelijke spanning samenkomt. Die spanningen en deze te verminderen of om te zetten in het gewenste gedrag, maken dat de maatschappelijke relevantie alleen maar groter wordt.

Er is in het verleden al vaker onderzoek gedaan naar migratie en de instroom van vluchtelingen maar nog niet eerder in deze context. En hoewel de komst en het opvangen van vluchtelingen niet nieuw is, is de omvang wel een nieuwe ontwikkeling en dit ging gepaard met gevoelens van onzekerheid (Veiligheidsregio Twente, 2016). Daarom is het van belang te onderzoeken welke factoren ten grondslag liggen aan het hulpgedrag, zodat er maatregelen

getroffen kunnen worden die ervoor zorgen dat de onzekerheid wordt weggenomen, ieders vrijheid en veiligheid worden gegarandeerd en de zelfredzaamheid worden verhoogd zodat mensen kunnen helpen en zicht in staat voelen de gewenste hulp te geven. Een gedeelte van de Nederlandse bevolking ziet het groter maatschappelijk belang van vluchtelingen hulp niet in, omdat hierdoor hun eigen belang onder druk staat. De vraag is hoe overheden hierop kunnen reageren. Om draagvlak onder inwoners te creëren en te behouden (VRU, 2015), is het van grote betekenis om meer inzicht te krijgen in wat er leeft onder de inwoners (ofwel inzicht in de psychologische factoren). Voor een grote groep Nederlanders geldt namelijk dat ze vaak ‘iets’ willen doen om vluchtelingen te helpen, maar dat ze niet weten hoe. Dit bleek uit het aantal telefoontjes het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers ontving (NCR, 2015). Door het verrijken en verzamelen van beschikbare kennis en het bevorderen van dialoog, gefaciliteerd door de overheid, kan deze kennis leiden tot praktische handvaten voor het landelijke of gemeentelijk beleid omtrent attitudes van inwoners van Nederland. De uitkomsten moeten inzicht verschaffen in de onderliggende psychologische factoren die een rol spelen bij het hulpgedrag van de Nederlandse bevolking en wellicht bijdragen aan een gestructureerde (crisis)communicatie vanuit de overheid die bijdragen aan een respectvolle omgang met elkaar en een verdraagzame samenleving.

Theoretisch kader

Dit onderzoek richt zich op de vraag welke psychologische processen een rol spelen bij de intentie tot hulpgedrag ten opzichte van vluchtelingen. Eerst wordt er uitgebreid ingegaan op het fenomeen ‘vluchteling’ en de verschillende opvattingen die hierover bestaan. Vervolgens zal in dit hoofdstuk op basis van de literatuur inzicht gegeven in de verschillende begrippen die belangrijk zijn voor het onderzoek. Twee sociale cognitiemodellen worden besproken die

het gedrag kunnen helpen verklaren. Deze modellen zijn de ‘Theory of Planned Behaviour’ van Azjen (1985) en de ‘Protection Motivation Theory’ van Rogers (1975).

Vluchtelingen

Volgens het Centraal Bureau van Statistiek (CBS, Z.D.) is de definitie van een vluchteling:

“een niet-Nederlander die naar Nederland is gekomen en van wie op grond van het Vluchtelingenverdrag van Genève van 1951 is vastgesteld dat hij of zij in het herkomstland gegronde vrees heeft voor vervolging, vanwege een godsdienstige of politieke overtuiging, nationaliteit, ras of het behoren tot een bepaalde sociale groep”. In het dagelijks taalgebruik bestaat verwarring tussen begrippen asielzoeker en vluchteling. De definitie van het woord wekt bij iedereen andere associaties op. Strikt genomen kan iedereen die een asielaanvraag heeft ingediend, asielzoeker worden genoemd, en zijn alleen diegenen als vluchteling aan te merken die voldoen aan de daarvoor geldende criteria uit artikel 1A van het verdrag (vervolging op grond van politieke overtuiging, ras of behoren tot een sociale groep). Indien dit erkend wordt, zijn ze erkende vluchtelingen. Iemand die wel voldoet aan de criteria, maar (nog) niet als zodanig erkend is door het land waar hij asiel zoekt, is in strikte zin dus al wel een vluchteling (Vluchtelingenwerk, 2016).

Het blijkt dat Nederlanders zich niet altijd kunnen vinden in bovenstaande omschrijving en twifelen aan de redenen om te vluchten. Uit een onderzoek van de NOS in 2015 is gebleken dat tegenstanders van de komst van vluchtelingen van mening zijn dat dat de meeste asielzoekers geen vluchtelingen zijn, op de vlucht voor oorlog en geweld, maar economische migranten op zoek naar geluk. Het onderscheid ligt in de beweegredenen om te vluchten en de mogelijkheid om terug te keren naar eigen land. De categorieën hebben zodoende een andere lading en kunnen verschillende maatschappelijke reacties tot gevolg hebben (Van Gorp, 2006). Volgens Boonstoppel, Van Ewijk en Van Elfrinkhof (2015) kunnen vluchtelingen op meer begrip rekenen dan migranten die vanwege politieke of

economische redenen hun eigen land verlaten. Ook de website van Vluchtelingenwerk Nederland meldt dat inwoners van Nederland soms twifelen over de beweegredenen van vluchtelingen om hun thuisland te verlaten. Wat men zich bijvoorbeeld afvraagt is: *“Zijn de meeste vluchtelingen niet gewoon gelukzoekers?”*, *“Waarom reizen veel mannen alleen en laten hun gezin achter?”*, *“Zitten er IS-strijders onder de vluchtelingen?”* of *“krijgen vluchtelingen voorrang op een woning of werk?”* (Vluchtelingenwerk, 2017).

De verscheidenheid in opvattingen leek een interessante toevoeging aan dit onderzoek. De deelnemers van dit onderzoek werden voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst gevraagd aan welk soort vluchteling zij denken bij het invullen van de vragenlijst. Er werd onderscheidt gemaakt tussen drie verschillende redenen om te vluchten, namelijk vanwege oorlog en/of natuurrampen, economische redenen of politieke redenen. Het is van belang om te weten aan welke groep vluchtelingen de participant denkt op het moment dat de vragenlijst wordt ingevuld, omdat het de attitude ten opzichte van de groep in kwestie kan bepalen. Door deze informatie te koppelen aan de categorie waarin men vluchtelingen plaatst wordt de verwachting uitgesproken die van invloed is op de bereidheid van een persoon om vluchtelingen te helpen. Een vluchteling die naar Nederland is gevlucht om hier in economisch opzicht een beter leven te vinden, een zogenoemde ‘gelukszoeker’ wekt wellicht andere emoties op dan wanneer iemand denkt aan een vluchteling die zijn moederland is ontvlucht omdat het er niet meer veilig is vanwege een oorlog of natuurramp.

H1: De categorie waarin men vluchtelingen indeelt is van invloed op hulpgedrag.

Hulpgedrag

Naar aanleiding van de recente instroom van asielzoekers kwamen sommige mensen in actie om vluchtelingen te helpen. De manier waarop men hulp bood was heel divers. Van het doen van een financiële gift, het inzamelen van eten en kleding, vrijwilligerswerk voor een

vluchtelingenorganisatie, tot een minderjarige asielzoeker begeleiden of in huis nemen. Maar hoe wijdverspreid is dit hulpgedrag? Uit onderzoek van Onraet & van Hiel (2015) bleek dat van de 993 ondervraagde autochtone Nederlanders, 10 procent van de respondenten op het moment van het onderzoek iets gedaan had om asielzoekers te helpen. Ongeveer een kwart gaf aan nog niets te hebben gedaan, maar dit wel graag zou willen doen in de toekomst. De overige 66 procent had geen plannen om asielzoekers te helpen. Bij het verder peilen van het soort hulp, bleek 24 procent bereid te zijn om voedsel of kleding te doneren, 15 procent om geld te geven aan hulporganisaties, 14 procent om een petitie te tekenen, 11 procent om vrijwilliger te zijn voor een hulporganisatie, 9 procent om een minderjarige asielzoeker te begeleiden, 4 procent om geld in te zamelen, 2 procent om deel te nemen aan een demonstratie en 1 procent om een asielzoeker in huis te nemen. Samengevat bleek ongeveer een op de drie respondenten bereid te zijn om asielzoekers te helpen of hadden ze dit al gedaan. De meer veeleisende vormen van hulp zijn hierbij het minst populair.

In de inleiding is al beschreven dat er verschillend op de komst van vluchtelingen is gereageerd. Zo uitte zich dit bij een grote groep mensen in prosociaal gedrag en bij anderen weer in antisociaal gedrag. Prosociaal gedrag verwijst naar het helpen van andere mensen zonder dat men daar perse zelf voordelen van ondervindt (Baron, Byrne, & Branscombe, 2007). Het wordt gekenmerkt door de zorg voor de rechten, gevoelens en het welzijn van anderen. Het gaat hier om gedragingen zoals hulp, troost, delen en samenwerken.

Vrijwilligerswerk is bijvoorbeeld van prosociaal gedrag dat een langdurige inzet vereist (Baron et al., 2007). Het bieden van hulp is afhankelijk van het waarnemen van de behoefte aan hulp en het oordeel over of degene hulp verdient. Of mensen dan helpen hangt af van het gedrag van anderen, sociale normen en eigen standaarden. Helpen kan gemotiveerd worden door waargenomen opbrengsten voor de helper, maar ook tegengehouden worden door waargenomen kosten en risico's (Dovidio et al., 1991). Deze kunnen emotioneel zijn: Soms

helpen mensen omdat het voor een goed gevoel zorgt of, wanneer iemand niet helpt, voor negatieve gevoelens. Dit weerspiegelt een egoïstisch motief. Er wordt gesproken van een altruïstisch motief wanneer we iemand helpen zonder dat er sprake is van eigenbelang (Batson, 1987). Echter wordt er tot op heden nog steeds gediscussieerd over het bestaan van pure altruïsme en om die reden wordt er verder niet ingegaan op dit onderwerp.

Persoonlijkheidsfactoren die gerelateerd zijn aan pro sociaal gedrag zijn empathie en self efficacy. Self efficacy is het vertrouwen van een persoon in de eigen capaciteiten om een bepaalde taak te volbrengen die een gegeven situatie vraagt (Bandura, 1997) en speelt een grote rol bij de totstandkoming van gedrag. Om die reden is self efficacy een van de psychologische factoren die wordt meegenomen in dit onderzoek en verderop in deze scriptie nog uitgebreid behandeld zal worden.

Een factor die in dit onderzoek nadrukkelijk wordt besproken en waarvan wordt verwacht een averechtse werking te hebben op hulpgedrag, is risicoperceptie. Ipsos deed in 2015 onderzoek in opdracht van NOS en daaruit bleek dat 1 op de 3 mensen bang werd van de komst van grote aantallen vluchtelingen. Vooral de onzekerheid over de achtergrond en bezigheden van de vluchtelingen baren onrust en leiden tot spanningen in dorpen en steden. Het gaat hier om angst voor zaken als criminele activiteiten van vluchtelingen, maar ook het lastigvallen van Nederlandse vrouwen en kinderen (RTL Nieuws, 2016), of mogelijke betrokkenheid bij extremistische bewegingen als de Islamitische Staat (De Volkskrant, 2016). De manier waarop men risico's waarneemt wordt uitgebreider behandeld in sectie *risicoperceptie*. De relatie tot hulpgedrag zal hier ook aanbod komen. De percepties die het publiek heeft wordt mede bepaald door de wijze waarop media berichten over bepaalde zaken, oftewel de manier waarop de media de berichtgeving *ramen* (Entman, 1993). Dit bepaalt mede de algehele publieke opinie over deze onderwerpen (De Vreese & Boomgaarden, 2006; Moy & Bosch, 2013). Framing is het bewust of onbewust gebruiken van

specifieke taal of beelden die associaties oproepen. Het onderzoek van De Vogel (2016) gaat in op de invloed van framing op de publieke opinie met betrekking tot vluchtelingen. De keuze voor bepaalde woorden of beelden bij een gebeurtenis kan van grote invloed zijn op de emotie die mensen voelen. Voorbeelden zijn de publicatie van de foto van de verdronken peuter Aylan in september 2015. Na het zien van dit tragische beeld leken mensen bijzonder hulpvaardig naar asielzoekers toe. Na de gebeurtenissen in Keulen met oudjaar was daar weinig van over was. De berichtgevingen waren zo negatief dat het juist voor weerstand zorgde. Zijn journalisten zich wel voldoende bewust van de manier waarop de media het publieke debat kunnen beïnvloeden? Wellicht moet er meer aandacht komen voor de manier waarop een verhaal het publiek beïnvloed, maar dit zullen we in dit onderzoek om praktische redenen niet op kunnen ingaan.

Psychologische voorspellers van hulpgedrag

Het blijkt dat sociaal cognitieve factoren de meest belangrijke determinanten van gedrag zijn en dat deze ook meer open staan voor verandering dan andere factoren (Conner & Norman, 2005). Om het hulpgedrag van Nederlanders te kunnen voorspellen en te achterhalen welke psychologische factoren hieraan ten grondslag zijn twee modellen bestudeerd, namelijk de Theory of Planned Behavior (TPB) en de Protection Motivation Theory (PMT). Deze modellen focussen zich op cognitieve processen als onderdeel van gedragsverandering. Beiden delen ze de assumptie dat attitudes en overtuigingen, naast verwachtingen en uitkomsten van toekomstig gedrag, grote determinanten van gedrag zijn (Gebhardt & Maes, 2001). Beide modellen en hun psychologische voorspellers worden hieronder verder toegelicht.

Subjectieve norm

Dat we de mening van anderen belangrijk vinden is in de sectie over hulpgedrag al genoemd.

In deze paragraaf wordt hier concreter op in gegaan onder de noemer *subjectieve norm*.

Volgens Kalafatis (1999) beoordeelt de subjectieve norm de sociale druk die een persoon voelt over het wel of niet uitvoeren van een bepaald gedrag. Deze factor is onderdeel van de Theory of Planned Behavior, waar later dieper op in wordt gegaan. Het veroorzaakt gedrag dat wordt ingezet met het verlangen te handelen zoals anderen uit de sociale omgeving denken dat je zou moeten handelen. We willen er graag bij horen. Daarom vinden wij de gedragingen en meningen van anderen belangrijk. Men kijkt naar wat anderen doen, en niet doen. Als een hele groep tegen vluchtelingen is, is dit een aspect dat wordt waargenomen. Dit kan worden gezien als een subjectieve norm (“het is normaal”). De mate waarin iemand zich conformeert (“meedoen”) aan anderen speelt een grote rol: Wil diegene zich graag aanpassen aan de groep? De gedachte aan wat anderen denken is een aspect dat ook een belangrijke rol speelt. Daarbij gaat het er niet om of diegene dat ook daadwerkelijk denken. Het zelfde geldt andersom: Is het in de omgeving normaal dat men vluchtelingen helpt en wordt dit gedrag gestimuleerd, dan is de kans groot dat men dit gedrag ook wil vertonen en zal dit leiden tot een hogere intentie om vluchtelingen te helpen. Op basis van deze informatie is hypothese 2 geformuleerd: *Een hoge mate van subjectieve norm beïnvloedt de bereidheid van een persoon om vluchtelingen te helpen.*

Self efficacy

Eerder spraken we al van het belang van de factor self efficacy en de rol die het zou kunnen spelen bij hulpgedrag. Self efficacy is een concept dat deel uitmaakt van de ‘social cognitive theory’ van Bandura (1997) en wordt als volgt gedefinieerd: “*self efficacy is het vertrouwen van een persoon in de eigen capaciteiten om een bepaalde taak te volbrengen die een gegeven situatie vraagt*” (Wood & Bandura, 1989). Bandura’s definitie van self efficacy is gelijk aan

waargenomen gedragscontrole construct van de Theory of Planned Behaviour (Ajzen, 1991) en self efficacy uit de Protection Motivation Theory (Roger, 1975). Hoe dit samenhangt wordt verderop toegelicht. De inschatting van de eigen effectiviteit lijkt het resultaat van vier factoren: de eerdere ervaring met het gedrag, het observeren van anderen, overtuiging door anderen en de waarneming van eigen reacties (Ajzen, 1988). Ajzen en Madden (1986) hebben verder aangetoond dat zelfeffectiviteit niet alleen indirect, dus via intenties, subjectieve norm en attitudes, maar ook rechtstreeks effect op gedrag kan hebben.

Self efficacy is niet hetzelfde als zelfvertrouwen. Volgens Bandura (1995) is het belangrijk om het onderscheid aan te geven tussen deze twee begrippen. Zelfvertrouwen is gericht op de totale evaluatie van het zelf en zelfredzaamheid op de overtuigingen over je eigen capaciteiten. Wanneer iemand bijvoorbeeld een laag gevoel van zelfredzaamheid heeft en weet dat hij niet goed om kan gaan met een bepaalde situatie, kan iemand nog wel een hoog zelfvertrouwen hebben. Het hoeft niet de totale evaluatie van het zelf te schaden. Self efficacy is meer gericht op de situatie, weten wat je moet doen in een bepaalde situatie en in staat zijn om problemen op te lossen. Het beïnvloedt individuele keuzes, doelen, emotionele reacties, coping vaardigheden en standvastigheid (Bandura, 1995). Het heeft effect op iemands functioneren, motivatie, emoties en acties. Het heeft invloed op de manier waarop iemand denkt, voelt en reageert en wordt geassocieerd met een gezond leven en meer - zelf ontplooiing en sociale integratie. Aan de hand van deze bevindingen wordt verwacht dat hoe zelfredzamer iemand is, hoe meer iemand de intentie heeft vluchtelingen te helpen. Uit het aantal telefoontjes dat het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) ontvangt blijkt dat veel Nederlanders 'iets' willen doen om vluchtelingen te helpen, maar meestal niet weten op welke manier. Dit suggereert dat wanneer men wel weet hoe vluchtelingen geholpen kunnen worden en men zich hiertoe in staat acht, dit de intentie om vluchtelingen te helpen vergroot.

Hieruit volgt de 3^e hypothese: *Een hoge mate van self efficacy zorgt ervoor dat de intentie van een persoon om vluchtelingen te helpen hoog is.*

Response efficacy

Response efficacy wordt gedefinieerd als de mate waarin mensen geloven dat de aanbevolen reactie een bedreiging voor de gezondheid effectief afschrikt of verminderd (Witte, 1992/1994). Het betreft onze overtuiging dat een actie daadwerkelijk effectief zal zijn. Het is nauw verwant, maar toch echt anders dan self efficacy. Waar self efficacy gaat over het geloof in het eigen kunnen ('kunnen we het?'), gaat response efficacy over de vraag of we denken dat onze acties zullen leiden tot het gewenste resultaat ('als ik het doe, zal het dan effectief zijn?'). We zijn vaak gemotiveerd om bepaalde verlangens en behoeftes te vervullen, maar omdat we niet weten of deze acties daadwerkelijk effectief zullen zijn, zijn we terughoudend (Lewis et al, 2009). Op basis van deze informatie wordt hypothese 4 geformuleerd: *Men zal meer bereid zijn vluchtelingen te helpen als ze het geloof hebben dat de hulp leidt tot de gewenste uitkomst.* Figuur 2 laat zien op welke manier response efficacy als voorspeller in het model van de PTM is weergegeven.

Betrokkenheid

Verre weg het meeste onderzoek rond betrokkenheid richt zich op het werk. Op dat gebied zijn er vele definities van verschillende onderzoekers. Een voorbeeld is de definitie van Kahn (1990): "de mate waarin medewerkers hun persoonlijke identiteit inzetten op hun werk". In de psychologie spreken we eerder van *the engaged life*, een leven dat gekenmerkt wordt door een combinatie van gerichtheid of concentratie, belangstelling en plezier. Die betrokkenheid kan zich richten op de ander, op maatschappelijke instituties of op andere zaken. Dit is tevens de definitie die in deze scriptie gehanteerd wordt (Tijdschrift Positieve Psychologie, 2016).

Volgens Hart et al (2007) blijkt betrokkenheid een belangrijke voorspeller te zijn voor het verrichten van vrijwilligerswerk. Grootschalig sociologisch onderzoek van Luijkx et al. (2017) zien dat Nederlanders zich betrokken voelen bij de samenleving en zich zorgen maken over het verval van waarden en fatsoen. Ze voelen zich voornamelijk betrokken bij de eigen omgeving, maar minder bij nationale en Europese problemen. Nederlanders blijken namelijk nog wel steun te willen bieden aan zieken en gepensioneerden, maar minder aan werkzoekenden en nog minder aan immigranten (Luijkx et al. 2017). Op basis van deze informatie wordt er verwacht dat: *Een hoge score op betrokkenheid zal leiden tot een grotere intentie tot hulpgedrag ten opzichte van vluchtelingen.* Dit is tevens hypothese 5.

Risicoperceptie

Onder risicoperceptie verstaan we het geheel van meningen, oordelen, affecten en houdingen van mensen ten opzichte van risicovolle activiteiten en technologieën (Pidgeon, Hood, Jones, Turner & Gibson, 1992). Volgens Slovic (1987) zijn er twee elementen die de mate van risicoperceptie bepalen, namelijk ‘hoe bekend zijn mensen met het risico’ (unknown risk) en ‘hoe afschrikwekkend is het’ (dread risk). Verderop in de tekst wordt in de Protection Motivation Theory uitgelegd hoe risicoperceptie een voorspeller van hulpgedrag kan zijn. Verder blijkt het dat experts en leken een verschillende kijk op risico’s hebben. Een belangrijke factor die hierbij een rol speelt is vertrouwen. Volgens Slovic roept wantrouwen meer wantrouwen op en vallen negatieve gebeurtenissen meer op dan positieve gebeurtenissen. De risicoperceptie van een persoon kan ook leiden tot angst. Dat is bijvoorbeeld in de vluchtelingenkwessie terug te zien. Het concept ‘vluchteling’ is geen nieuw fenomeen; niet in de maatschappij en ook niet in de academische wereld. Toch is de huidige situatie rondom vluchtelingen anno 2016 in een belangrijk opzicht anders dan eerdere immigratiegolven die zich naar Nederland en Europa bewogen. De huidige stroom vluchtelingen bevindt zich namelijk in de zogeheten ‘post-9/11’ tijdperk. Dit is een tijd

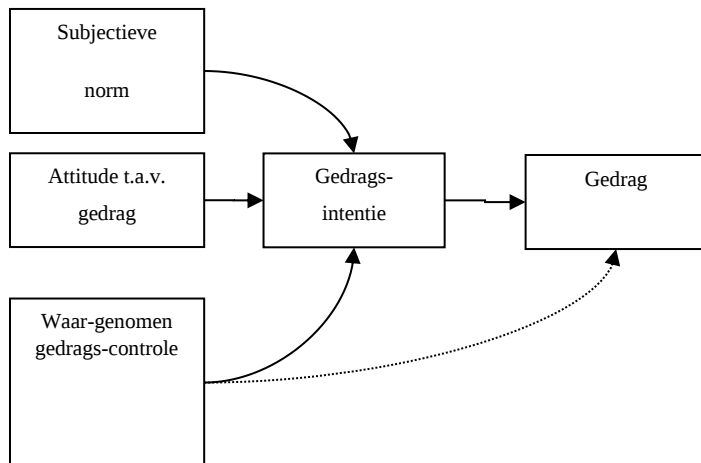
waarin vooral de islam zeer geregeld met negatieve zaken wordt geassocieerd (Peek, 2003). Dit hangt onder meer samen met de radicalisering en het extremisme waarmee moslims soms in verband worden gebracht, in combinatie met terroristische aanslagen zoals de twee in Parijs in 2015, in januari en in november (Benyaich, 2015). De discussies die circuleren over de islam en moslims zijn van invloed op de beeldvorming over moslims (Shadid, 2005). Vooral de frames in de media met negatieve aspecten erin, kunnen daarom de beeldvorming van vluchtelingen die aanhangers zijn van de islam beïnvloeden. Ook onder de huidige vluchtelingen bevinden zich veel moslims (Van der Laan, 2015). De opkomst van Islamitische Staat in onder meer Syrië, waar veel vluchtelingen vandaan komen, maakt een associatie van vluchtelingen met extremisme/terrorisme daarom juist nu, in het post-9/11 tijdperk aannemelijk. Deze negatieve beeldvorming, die voornamelijk voorkomt uit angst, kan zorgen voor lage intentie tot hulpgedrag. De een is bang dat er door de komst van een AZC in zijn buurt het huis verminderd in waarde, de ander is bang dat vluchtelingen straks hun banen inpikken. Weer een ander is bang dat er zich IS strijders onder de vluchtelingen bevinden en weer een ander durft vrouw en kind niet meer alleen over straat te laten gaan omdat vluchtelingen allemaal testosteronbommetjes zouden zijn (Wilders, 2016). Vaak is deze angst niet voortgekomen uit concrete voorbeelden maar een resultaat van vooroordelen gevoed door politici, media en omgeving (Bettens, 2008). Op basis van deze informatie is hypothese 6 geformuleerd: *Risicoperceptie vertoont een negatieve samenhang met intentie. De andere variabelen vertonen wel een positieve onderlinge samenhang.*

De Theory of Planned Behavior (TPB) is een model dat door sociaal psychologen is ontwikkeld en op grote schaal is toegepast om verschillende soorten gedrag te kunnen voorspellen en begrijpen (Ajzen, 1991). Er wordt verondersteld dat daadwerkelijke gedragingen van een persoon het gevolg zijn van intenties. De gedragsintentie wordt binnen de Theory of Planned Behavior gezien als de belangrijkste voorspeller van het gedrag. De

intentie kan gezien worden als een indicatie van de moeite die een persoon wil doen om bepaald gedrag te vertonen (Ajzen, 1991). Een intentie is de motivatie om bepaald gedrag te vertonen. Deze theorie is een uitbreiding van de '*theory of reasoned action*' (Fishbein & Ajzen, 1980) en geeft de factoren weer die van belang zijn bij de beslissing om bepaald gedrag te vertonen. Om het model toe te kunnen passen in complexe situaties wordt in de theorie de mate waarin iemand denkt controle te hebben over het uit te voeren gedrag meegenomen. In het geval van de vluchtelingencrisis zegt intentie iets over de moeite die Nederlanders willen doen om een vluchteling te helpen. Volgens Ajzen (1991) wordt de intentie van gedrag door drie factoren bepaald, 1.) namelijk de positieve of negatieve evaluatie van gedrag ('attitude'). Hierbij gaat het om de houding of mening die iemand heeft ten opzichte van een bepaald gedrag. 2.) De sociale druk die men ervaart om gedrag (niet) te vertonen ('subjectieve norm'). Mensen willen namelijk graag bij een groep horen, hierdoor zijn de mening en gedragingen van anderen heel belangrijk en zeker van invloed. Of iemand zich wil aanpassen aan een groep speelt hier een grote rol. En 3.) De mate waarin men verwacht het gedrag te kunnen vertonen ('gedragscontrole'). Het gaat dus niet om of hij het ook echt kan, maar om de gedachte dat hij denkt het te kunnen. De combinatie van deze drie factoren leiden samen tot de intentie om het gedrag te vertonen. Het kan dus zijn dat iemand weet dat vluchtelingen hulp nodig hebben, de omgeving deze hulp biedt aan vluchtelingen, gelooft dat het goed is om vluchtelingen te helpen en dit ook kan, maar een negatieve houding heeft ten opzichte van vluchtelingen. Het kan ook zijn dat iemand een positieve houding heeft ten opzichte van vluchtelingen heeft, maar dat de omgeving juist erg tegen vluchtelingen is. Volgens de Theory of Planned Behavior bestaat er dan een grote kans dat hij geen intentie tot het helpen van vluchtelingen zal vormen. Normaliter is het zo dat hoe positiever de attitude ten opzichte van het gedrag, de subjectieve norm en de gedragscontrole, hoe groter de intentie

zal zijn om het gedrag te vertonen. Intentie wordt gezien als de directe voorspeller van gedrag. Hieronder in figuur 1 wordt het model van de Theorie van het Geplande Gedrag geïllustreerd.

Figuur 1: schematische weergave Theory of Planned Behaviour

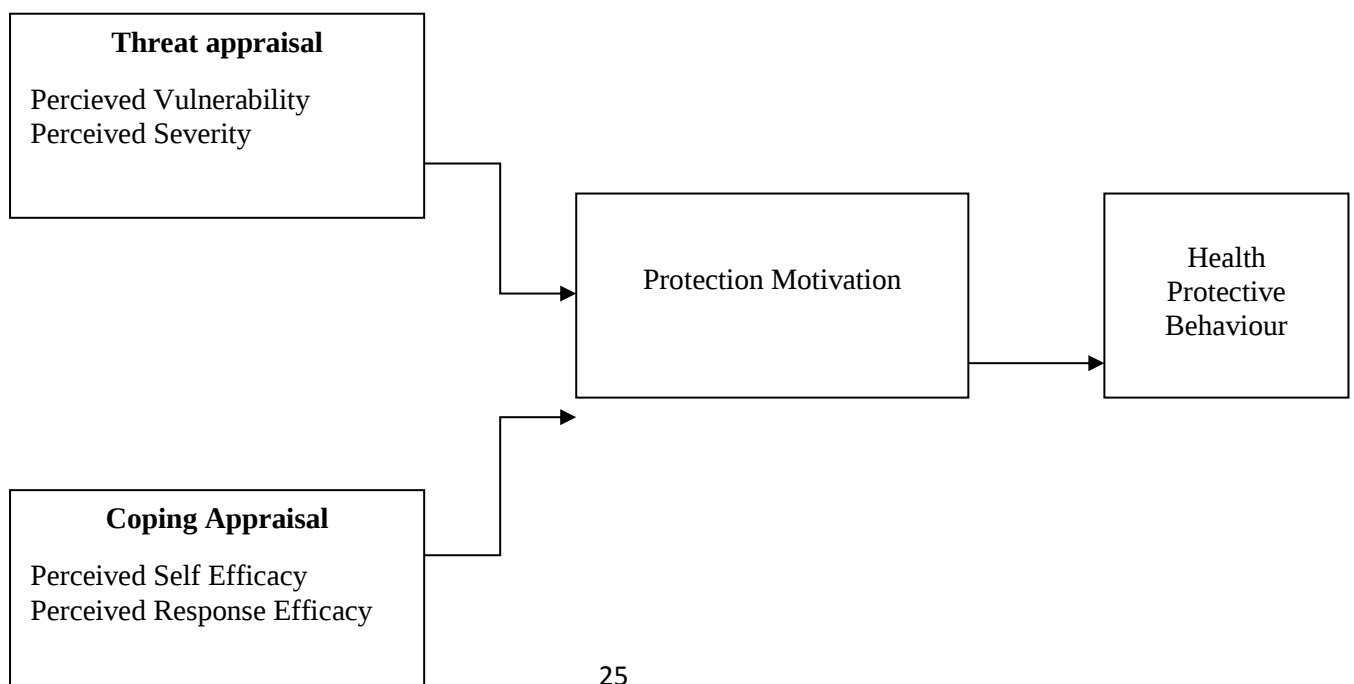
De psychologische factoren worden na de uitleg van de Protection Motivation Theory verder uitgelegd in relatie tot hulpgedrag van de Nederlandse bevolking ten opzichte van vluchtelingen.

De Protection Motivation Theory (PMT) werd ontwikkeld door Rogers (1975) en is een theoretisch model dat bedoeld is om de onderliggende factoren en processen te verklaren die betrokken zijn bij het nemen van beslissingen van individuen al dan niet deel te nemen aan gedrag bedoeld om hen te beschermen tegen mogelijke dreigingen. De theorie werd later door Rogers (1983) herzien en uitgebreid. PMT omvat individuele factoren, sociale factoren en complexe cognitieve processen die betrokken zijn bij de beslissing om over te gaan tot beschermend gedrag. Roger (1975) stelde dat verandering in attitude niet gemedieerd is door of een gevolg is van een emotionele toestand van angst, maar afhankelijk is van de hoeveelheid protection motivation wordt opgewekt door het cognitieve beoordelingsproces. Volgens dit model beschermen we onszelf op basis van vier factoren. (1) severity, de ernst van de bedreiging voor de gezondheid (2) vulnerability, de kans dat de gebeurtenis ook

daadwerkelijk plaatsvindt en (3) response-efficacy, de effectiviteit van het aanbevolen gedrag om de dreiging af te wenden. Later is self-efficacy (4) aan de theorie toegevoegd om ook de verwachting dat iemand het aanbevolen gedrag daadwerkelijk uit kan voeren mee te nemen in het model (Maddux & Rogers, 1983). Deze variabelen zijn aan het model toegevoegd zodat het een model is geworden voor het verklaren en voorspellen van de motivatie (intentie) om gedrag uit te voeren.

In 1983 stelde Rogers dat verschillende informatiebronnen (zowel omgevings- als persoonlijke bronnen) twee onafhankelijke processen kunnen starten, namelijk ‘threat appraisal’ en ‘coping appraisal’. Het eerste proces ‘threat appraisal’ (ook bekend als risicoperceptie) beschrijft hoe een persoon de kans op het risico en de potentiële schade aan dingen die hij of zij waardevol acht beoordeelt, aangenomen dat deze persoon niets verandert aan zijn eigen gedrag. In het tweede proces, ‘coping appraisal’, evalueert een persoon zijn of haar vermogen om de bedreiging aan te kunnen en schade door de bedreiging af te wenden, samen met de kosten die dat met zich meebrengt. Figuur 2 is een schematische weergave van de theorie.

Figuur 2: schematische weergave Protection Motivation Theory

Tot voor kort is de Protection Motivation Theory voornamelijk toegepast in gezondheid gerelateerd onderzoek en heeft hierin empirische steun verkregen. In dit onderzoek wordt er niet getracht het gedrag van een individu te veranderen door een fear appeal. Er wordt geprobeerd het huidige gedrag en de risicoperceptie van de Nederlandse bevolking te verklaren en te begrijpen. Waarom de een wel in staat is gehoor te geven aan de hulpvraag van vluchtelingen en de ander protesteren als optie ziet. De Protection Motivation Theory biedt hierin ondersteuning. Het model is voornamelijk erg relevant ten aanzien van angst en onzekerheid die de huidige vluchtelingenstroom met zich mee brengt. We zijn bang voor het onbekende, voor terrorisme, voor ons pensioen, voor meer criminaliteit, voor onze kinderen, voor onze banen en voor een heleboel dingen meer (RTLNieuws, 2015; Tubantia, 2016; NCR, 2016). De angsten en risicopercepties beïnvloeden ons gedrag en de PMT helpt bij de verklaring van dit gedrag.

De Theory of Planned Behaviour (Ajzen, 1991) en de Protection Motivation Theory (Roger, 1975) kennen verschillende onderliggende factoren die de intentie tot bepaald gedrag proberen te begrijpen en verklaren, namelijk de attitude ten opzichte van het gedrag, de subjectieve norm ten aanzien van het gedrag, de waargenomen gedragscontrole of self efficacy, respons efficacy, risicoperceptie. Over het algemeen geldt dat wanneer deze factoren positief zijn, de intentie om een bepaald gedrag te vertonen ook positiever is. Wanneer een individu een positieve mening heeft over het helpen van vluchtelingen, zijn omgeving dit ook heeft, het relatief eenvoudig is om hulp te bieden, en deze hulp het gewenste resultaat tot gevolg zal hebben, zal hij waarschijnlijk een grote intentie hebben om vluchtelingen te helpen.

Methode

Participanten

Deelnemers aan deze studie zijn persoonlijk benaderd via de studentenmail van de Universiteit Twente en via twee verschillende soorten social media kanalen, namelijk Facebook en LinkedIn. Er is getracht om zoveel mogelijk respondenten te verwerven over een periode van 3 weken. Er is geen in-of-uitsluitingscriterium gehanteerd. Omdat het een probleem met een nationale reikwijdte is, is de vragenlijst afgenomen onder representanten van de Nederlandse bevolking. In totaal hebben 205 personen gereageerd waarvan 171 de vragenlijst volledig hebben ingevuld. Er is gekozen om de onvolledig ingevulde vragenlijst niet mee te nemen in de analyse en het onderzoeksresultaten te baseren op de 171 volledig ingevulde lijsten. Waarvan 71.30% door vrouwen is ingevuld en 28.70% door mannen. Het grootste gedeelte van de proefpersonen behoorde tot de leeftijdscategorie 25-34 jaar (43.90%). Wat betreft opleidingsniveau kan er gezegd worden dat de meeste respondenten een middelbaar beroepsonderwijs hebben genoten (31.6%) of een hoog of universitair niveau (36.30%). Maar liefst 97% heeft een Nederlandse identiteit. Op basis van deze samplekenmerken kan worden vastgesteld dat het geen representatieve sample voor de Nederlandse bevolking is.

Design

Via Qualtrics.com is er een online vragenlijst gemaakt. Deze site beschikt over software waarop men op een eenvoudige en professionele wijze vragenlijsten kan creëren, distribueren en analyseren. De vragenlijsten konden op elk moment, zonder tijdsdruk op verschillende media (pc, tablet, smartphone) worden ingevuld. Door de afwezigheid van een onderzoeker en een gevoel van anonimiteit is de kans op het geven van sociaal wenselijke antwoorden beperkt.

Informed consent

De vragenlijst begon met een informatiepagina die een duidelijke weergave van de gang van zaken van het onderzoek bood. De proefpersonen werden op de hoogte gebracht van hun mogelijkheden en de voorwaarden. Nadat de proefpersoon akkoord ging met de voorwaarden startte het onderzoek. Ging de proefpersoon echter niet akkoord, dan werd deze direct naar het einde van het onderzoek geleidt.

Procedure

Door middel van twee verschillende social media kanalen (Facebook en LinkedIn) en de studentenmail werden potentiële proefpersonen benaderd om deel te nemen aan dit onderzoek. Om een grotere en meer diverse groep aan te spreken werd op social media gevraagd het bericht te delen. Nadat de proefpersonen de demografische vragen als geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, huwelijks staat en nationaliteit hebben beantwoord werd er kort het onderscheid tussen drie verschillende soorten vluchtelingen toegelicht (economische vluchteling, politieke vluchteling, oorlogs- en/of natuurramp vluchteling). De proefpersonen moesten aangeven aan welke van de drie categorieën ze denken als ze over het vluchtelingenvraagstuk nadenken. Op deze manier is er inzicht verkregen in de gedachtegang van de deelnemers ten opzichte van vluchtelingen op het moment dat de vragenlijst werd ingevuld en kon worden onderzocht of deze van invloed is op het hulpgedrag.

De verschillende 6 concepten (response efficacy, self efficacy, subjectieve norm, betrokkenheid, risico perceptie en intentie) die van invloed zijn om het hulpgedrag van de inwoners van Nederland in kaart te brengen zijn onderverdeeld in verschillende items die aan de hand van stellingen antwoorden vergaren. Deze items bevatten een 7 punt Likert schaal waarbij gekozen kon worden uit de volgende antwoordmogelijkheden: (1) ‘helemaal oneens’ , (2) ‘enigszins mee oneens’, (3) ‘oneens’, (4) ‘neutraal’, (4) ‘enigszins mee eens’, (6) ‘mee eens’, tot en met (7) ‘helemaal mee eens’

Respons efficacy

Denkt men dat hun hulp vluchtelingen daadwerkelijk helpt? Dit concept is vastgelegd door middel van 4 items. Een voorbeeld hiervan is: *“Ik ben geneigd vluchtelingen te helpen als ik zie dat ze behoefte hebben aan mijn hulp”*. De antwoordcategorieën lopen uiteen van helemaal mee oneens (1) tot helemaal mee eens (7). De interne betrouwbaarheid van deze items is met een $\alpha = 0.87$ goed te noemen.

Self efficacy

Denkt men dat men in staat is vluchtelingen te helpen? Dit wordt vastgelegd door 5 items die goed in staat zijn om dit concept betrouwbaar te meten ($\alpha = 0.77$). Een voorbeeld van een stelling is: *“Ik ben in staat vluchtelingen hulp te bieden als ze deze nodig hebben”*.

Subjectieve norm

Is de mening van anderen van invloed op het hulpgedrag van mensen? 7 stellingen in de vragenlijst trachten dit concept te meten. Een voorbeeld van een van de stellingen is: *“In mijn omgeving wordt er vooral positief op de komst van vluchtelingen gereageerd”*. Een $\alpha = 0.62$ is voldoende om het concept betrouwbaar voor het meten van de subjectieve norm noemen.

Betrokkenheid

Is men betrokken bij het lot van vluchtelingen? Er zijn 5 stellingen die dit concept proberen vast te leggen. Een voorbeeld hier van is: *“De recente nieuwsberichten helpen mij de redenen van vluchtelingen om hier te komen te begrijpen”*. Er is een goede interne betrouwbaarheid aangetoond ($\alpha = 0.76$).

Risicoperceptie

De vragen met betrekking tot risicoperceptie onderzoeken of de komst van vluchtelingen door de proefpersoon als een risico wordt ervaren en of deze perceptie van invloed is op het hulpgedrag. Aan de hand van 9 items is getracht dit concept te meten. Een voorbeeld van een

stelling is: *“Ben ik bang voor terroristische aanslagen”*. De interne consistentie van deze schaal is goed ($\alpha = 0.84$).

Intentie

Intentie is in dit onderzoek de afhankelijke variabele en geeft in dit geval weer of de proefpersonen de intentie hebben om vluchtelingen te helpen. Dit concept wordt gemeten aan de hand van 4 items. Een voorbeeld hier van is: *“Ga ik andere mensen aansporen om ook vluchtelingen te gaan helpen”*. Het item: *“Ben ik niet van plan vluchtelingen te helpen”* is omgeschaald, zodat deze nu ook als een positieve intentie beantwoord zijn. Na het omschalen is er een goede interne consistentie aangetoond ($\alpha = 0.86$).

Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau Het opleidingsniveau van de respondent wordt gemeten door de vraag “Wat is uw hoogst genoten op leiding? Deze categorieën zijn als volgt uiteengezet (1)geen opleiding (2) Lagere school / Basisonderwijs (3)LBO, VBO, LTS, VMBO(4) MAVO, VMBO-t(5) MBO(6) HAVO, VWO(7) HBO en (8) WO. Deze vraag is als een ordinale variabele in de analyse opgenomen, waarbij een hogere score refereert aan een hoger opleidingsniveau. Deze vraag is van belang aangezien eerder onderzoek stelt dat hoger opgeleiden toleranter zijn naar etnische groepen dan lager opgeleiden (Coenders, Lubbers & Scheepers, 2006; Klapwijk, 2015). Uit onderzoek van Onraet&van Hiel (2015), bleek dat laag opgeleiden en ouderen vluchtelingen eerder zien als economische migranten en hierdoor minder snel geneigd zijn hulp te bieden.

Geslacht

Het geslacht van de respondent blijkt uit de vraag “Wat is uw geslacht?”. Hiervan is een dummyvariabele gemaakt, waarbij de vrouw de referentiecategorie is. (1) = vrouw en (2) = man. Deze vraag is belangrijk aangezien meerdere krantenartikelen beweren dat vrouwen

toleranter zijn dan mannen en laagopgeleiden en deze een negatiever beeld hebben ten opzichte van vluchtelingen (Volkskrant, 2015). Dat maakt het interessant om ook de invloed op de bereidheid om te helpen te onderzoeken.

Identiteit

De etnische afkomst van de respondent is bepaald aan de hand van de volgende vraag:

“Welke omschrijving geeft je identiteit het beste weer? De categorieën zijn als volgt uiteen gezet: (1) “Nederlands”, (2) “Surinaams”, (3) “Indonesisch”, (4) “Antilliaan/Arubaans”, (5) “Turks”, (6) “Marokkaans”, (7) “Syrisch”, (8) “Anders, niet westers”, (9) “Anders, westers”.

Deze vraag is belangrijk omdat minderheden wellicht een hogere mate van empathie voelen ten opzichte van vluchtelingen en hierdoor eerder bereid zijn vluchtelingen te helpen.

Allochtonen blijken namelijk veel mildere standpunten aan te nemen ten aanzien van asielzoekers en illegalen dan autochtonen (Nieuwenhuizen, 2003).

Categorisatie van vluchtelingen

De categorie waarin men vluchtelingen indeelt is bepaald aan de hand van de volgende vraag:

“Als we spreken over vluchtelingen dan kun je denken aan:

- Oorlogs-of natuurrampvluchtelingen: dit zijn vluchtelingen die hun land ontvluchten vanwege gevaar voor oorlog of dreiging van een natuurramp.
- Economische vluchtelingen: dit zijn vluchtelingen die hun land ontvluchten om een beter bestaan op te bouwen dan in hun eigen land.
- Politieke vluchtelingen: Dit zijn vluchtelingen die hun land ontvluchten omdat ze het niet eens zijn met de manier waarop hun land wordt geregeerd.

Aan welke groep denk je nu vooral?”. De categorieën zijn als volgt uiteen gezet: (1) “Oorlogs- of natuurrampvluchtelingen”, (2) “Economische vluchtelingen”, (3) “Politieke vluchtelingen”.

Deze vraag is belangrijk omdat de categorie waarin men vluchtelingen plaatst invloed kan hebben op de attitude ten opzichte van vluchtelingen en zo ook van invloed kan zijn op de intentie vluchtelingen te willen helpen. Het begrip vluchteling heeft een bepaalde lading die per persoon en per moment verschilt (van Boonstoppel, Van Ewijk en Van Elfrinkhof, 2015).

De gehele vragenlijst is terug te vinden in bijlage 1. De enquête bestaat in totaal uit 43 vragen, voornamelijk gesloten vragen (meerkeuze en beoordelingsschalen) en één open vraag.

Resultaten

Aan de hand van een online survey is er steekproefsgewijs getracht inzicht te verkrijgen in welke variabelen de meeste invloed hebben op hulpgedrag. De kwantitatieve analyse van de gegevens is uitgevoerd met behulp van het statistisch programma SPSS Statistics versie 23. In SPSS zijn verschillende variabelen met elkaar vergeleken en is er gezocht naar verbanden tussen de intentie om vluchtelingen te helpen en de psychologische factoren self efficacy, respons efficacy, betrokkenheid, subjectieve norm en risicoperceptie.

Beschrijvende data

Na het exploreren van de data valt op dat drie psychologische factoren normaal verdeeld zijn, het gaat hier om intentie, risicoperceptie en betrokkenheid. Boxplots laten zien dat respons efficacy (scheefheid = 1.67, SE = 0.19), self efficacy (scheefheid = 0.40, SE = 0.19), en subjectieve norm (scheefheid = 0.45, SE = 0.19) geen normale verdeling hebben. Het gaat om rechtsscheef, ook wel positieve scheefheid genoemd. Dit wil zeggen dat er vooral veel hoge uitkomsten zijn op deze variabelen (Field, 2005). Omdat het bij verdere analyse van belang is dat de afhankelijke variabele, in dit geval intentie, normaal verdeeld is wordt de scheefheid niet gecorrigeerd.

Van de 171 respondenten is 71.30% vrouw en 28.70% man met een gemiddelde leeftijd van tussen de 25 en 34 jaar. Wat betreft opleidingsniveau zijn vooral personen met een middelbaar beroepsonderwijs (31.70%) en personen met een hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijke opleiding (35.12%) goed vertegenwoordigd. 97% geeft aan een Nederlandse identiteit te hebben. De meeste respondenten (89.90%) dachten tijdens het invullen van de vragenlijst aan oorlogs-of natuurramp vluchtelingen ten opzichte van 10% van de respondenten die aan economische of politieke vluchtelingen dachten.

De beschrijvende statistieken en de correlaties staan gepresenteerd in tabel 1, met voor elke variabele de gemiddelde score, de standaarddeviatie en de samenhang. Met een bereik van (1-7) op de psychologische variabelen geven de respondenten met een gemiddelde van 4.26 ($M = 4.26$, $SD = 1.02$) een redelijke hoge intentie tot hulpgedrag ten opzichte van vluchtelingen te hebben. Ook op betrokkenheid wordt hoog gescoord ($M = 4.44$, $SD = 1.02$). Op de variabele response efficacy wordt er laag gescoord ($M = 2.60$, $SD = 1.08$), wat aangeeft dat respondenten niet het gevoel hebben dat hulpgedrag ook daadwerkelijk het gewenste resultaat zal opleveren. Op de variabelen self efficacy ($M = 3.72$, $SD = 0.96$), subjectieve norm ($M = 4.09$, $SD = 0.85$) en risicoperceptie ($M = 3.87$, $SD = 1.12$) wordt net iets boven gemiddeld gescoord, dit wil zeggen dat men een licht gevoel van self efficacy hebben, de mening van anderen belangrijk vindt en vindt dat de komst van vluchtelingen risico met zich mee brengt.

Tabel 1 gemiddelde score, standaarddeviatie en Pearson correlatie

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Response efficacy	1					
2. Self efficacy	0.56**	1				
3. Subjectieve norm	0.56**	0.35**	1			
4. Betrokkenheid	0.50**	0.51**	0.46**	1		
5. Risicoperceptie	-0.33**	-0.29**	-0.29**	-0.29**	1	
6. Intentie	0.70**	0.63**	0.50**	0.59**	-0.37**	1
7. Gemiddelde score	2.60	3.72	4.10	4.44	3.87	4.26
8. Gemiddelde st.dev.	1.08	0.96	0.85	1.01	1.12	1.32

N= 171

**. Correlatie is significant op 0,01 (2-tailed).

*. Correlatie is significant op 0,05 (2-tailed).

Correlationeel onderzoek laat zien dat deelnemers die hoog scoren op self efficacy ($r = 0.63$), response efficacy ($r = 0.70$), subjectieve norm ($r = 0.50$), betrokkenheid ($r = 0.59$), ook hoger scoren op de intentie om vluchtelingen te helpen. De waarden geven een positieve samenhang aan tussen de psychologische factoren en de intentie tot hulpgedrag (tabel 1). Risicoperceptie correleert negatief met de intentie tot hulpgedrag ($r = -0.37$). Dat wil zeggen dat een hoge score op risicoperceptie zorgt voor een lage score op de intentie tot hulpgedrag of vice versa. Tabel 1 laat ook duidelijk zien dat hoe hoger de score op een variabele is, des te lager is de score op risicoperceptie

Hypothesen testen

Ten eerste is er gekeken of de respondenten eerder wel dan niet de intentie hebben om vluchtelingen te helpen. Omdat er in de vraagstelling gebruik is gemaakt van een 7-punts Likertschaal is er aan de hand van een One sample T-test gekeken of de antwoorden van de respondenten afwijken van het gemiddelde van 4. De personen die onderzocht zijn scoren hoger dan gemiddeld op de variabele intentie, $t(195) = 3.82$, $p < 0.001$ ($M = 4.26$, $SD = 1.32$). Deze uitkomst is onvoldoende bewijs om de hypothese “De Nederlandse bevolking

heeft over het algemeen eerder een hoge intentie dan een lage intentie om vluchtelingen te helpen” te bevestigen. Met het oog op de demografische variabelen en de mogelijke aanwezigheid van een derde variabele, is de uitkomst waarschijnlijk niet generaliseerbaar over de gehele populatie.

Om het verschil tussen mannen en vrouwen en de intentie om vluchtelingen te helpen te toetsen is er een independent T-test uitgevoerd. De gemiddelden tussen mannen en vrouwen lagen erg dicht bij elkaar, namelijk mannen $M = 4.36$ en vrouwen $M = 4.22$. Dit resultaat zou betekenen dat er geen significant verschil gevonden tussen mannen en vrouwen en hun intentie vluchtelingen te helpen, $t(169) = 0.62$, $p = 0.53$. Dit blijkt ook uit de meervoudige regressieanalyse ($\beta = -0.11$, $t = -1.43$, $p = 0.16$), wat er op wijst dat er geen een significant verschil is tussen mannen en vrouwen en komt niet overeen met wat er werd verwacht en geformuleerd is in hypothese 1c: ” *Vrouwen scoren hoger op de intentie om vluchtelingen te helpen dan mannen*”. Wel toonde regressieanalyse aan dat jongeren eerder bereid zijn om te helpen dan ouderen, $\beta = -0.23$, $t = -3.01$, $p = 0.003$ ($M = 3.67$, $SD = 1.30$). Wat dat laatste betreft is er geen verwachting geformuleerd, maar het is wel een interessante bevinding.

Om te testen of de categorie waarin men een vluchteling indeelt invloed heeft op de intentie om deze vluchteling te willen helpen is er een One Way Anova uitgevoerd. 89.50% van de proefpersonen heeft de vragenlijst ingevuld terwijl ze dachten aan oorlogs-of natuurramp vluchtelingen, 6.40% dacht aan economische vluchtelingen en 4.10% aan politieke vluchtelingen. Te zien is dat de groep proefpersonen die dachten aan oorlogs-of natuurramp vluchtelingen is oververtegenwoordigd ten opzichte van de groep proefpersonen die dachten aan politieke of economische vluchtelingen. Uit de test blijkt dat de categorie waarin met vluchtelingen indeelt wel een significante impact heeft op de intentie om vluchtelingen te helpen, $F(2,168) = 16.46$, $p < 0.001$. Aangezien er een significant verschil is

gevonden kon er gekeken worden waar precies het verschil ligt tussen de drie categorieën. Een Post hoc tests werd gebruikt om het verschil tussen de groepen nader te bekijken (zie tabel 2). De verwachting die is geformuleerd in hypothese 1: “ *De categorie waarin men vluchtelingen indeelt is van invloed op hulpgedrag*”, wordt hier bevestigd. Personen die vluchtelingen categoriseren als economische vluchtelingen scoren hoger op de intentie vluchtelingen te helpen dan personen die vluchtelingen categoriseren als oorlogsvluchtelingen of politieke vluchtelingen. Vanwege de oververtegenwoordiging van de groep proefpersonen die dachten aan oorlogs-of natuurramp vluchtelingen ten opzichte van de groep proefpersonen die dachten aan politieke of economische vluchtelingen en de suggestie die de literatuur wekte dat oorlogs- of natuurrampvluchtelingen op meer steun zouden kunnen rekenen dan vluchtelingen die hun land verlaten om politieke of economische redenen (Boonstoppel, Van Ewijk en Van Elfrinkhof, 2015), is de analyse nogmaals uitgevoerd met de optie ‘weight cases’, maar hieruit kwamen nagenoeg de zelfde resultaten.

Tabel 2

Meervoudige vergelijkingstabel

Categorie	gem. verschil intentie	p-waarde (sig.)
Oorlog vs. Economisch	2.18	< 0.001
Oorlog vs. Politiek	0.09	0.93
Politiek vs. Economisch	2.08	< 0.001

Bij het onderzoeken van de invloed van opleidingsniveau op hulpgedrag lag de interesse voornamelijk in het verschil tussen laag en hoog opgeleide personen. Om die reden zijn “Geen/basis/lager” t/m “MBO niveau” samengevoegd tot één variabele, dit geldt ook voor “HAVO/VWO” t/m “WO-doctoraal of master”. De invloed van opleidingsniveau is onderzocht aan de hand van opnieuw een One way anova test waaruit deze resultaten naar

voren kwamen; $F(4.81) = 0.22$, $p = 0.03$ (zie tabel 2 en 3 voor een overzicht van de gemiddelden en vergelijkingen). Dit wil zeggen dat er een significant verschil gevonden is tussen de groepen, maar in tegenstelling tot wat werd verwacht en geformuleerd in hypothese 1b “*laag opgeleiden zijn minder snel geneigd vluchtelingen te helpen*” zijn niet de laag opgeleiden, maar de hoog opgeleiden het die lager scoren op de intentie tot hulpgedrag. Dit is in strijd met de resultaten uit meerdere onderzoeken die aantoonen dat vooral laagopgeleide personen negatiever tegenover vluchtelingen staat en minder snel bereidt zijn hulp te bieden.

De resultaten worden per variabele beschreven. Met behulp van een correlatieve analyse en meervoudige regressieanalyse zijn de relaties tussen de psychologische factoren, de categorieën waarin men vluchtelingen indeelt en de demografische variabelen op de intentie tot hulpgedrag getoetst. In elk model wordt een groep variabelen samengenomen om te kijken hoeveel de variabelen samen, de mate van hulpgedrag ten opzichte van vluchtelingenopvang verklaren. In het laatste model worden alle variabelen tegelijkertijd toegevoegd, om de hypothesen te toetsen. Om de categorische variabelen mee te kunnen nemen in de regressieanalyse zijn er voor de verschillende categorieën dummy-variabelen aangemaakt. De variabelen opleidingsniveau en identiteit zijn terug gebracht naar twee categorieën (hoog vs. laag opgeleiden en allochtoon vs. autochtoon) om deze zodoende mee te kunnen nemen in de regressieanalyse.

Model 1: Psychologische factoren (respons efficacy, self efficacy, subjectieve norm, betrokkenheid, risicoperceptie, intentie).

Model 2: Categorieën (politieke vluchteling, economische vluchteling, oorlogs-of natuurrampvluchteling).

Model 3: Demografische variabelen (geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, identiteit).

Model 4: Alle variabelen.

Self efficacy. Uit de regressieanalyse (tabel 3) blijkt ook dat self efficacy een significantie voorspellende waarde is voor hulpgedrag, $\beta = 0.27$, $t = 4.30$, $p < 0.001$ ($M = 3.72$, $SD = 0.96$). De hypothese “De onafhankelijke variabele self efficacy uit het model hebben een voorspellende waarde op het hulpgedrag van Nederlanders” wordt in het geval van self efficacy bevestigd.

Respons efficacy. Voor respons efficacy was de verwachting dat men eerder de intentie zal hebben om vluchtelingen te helpen als ze het geloof hebben dat de hulp leidt tot de gewenste uitkomst. Uit de regressieanalyse blijkt (zie tabel 3) dat response efficacy een significantie voorspellende waarde heeft op het hulp gedrag van Nederlanders, $\beta = 0.37$, $t = 5.47$, $p < 0.001$ ($M = 2.60$, $SD = 1.08$). De verwachting dat de onafhankelijke variabele “respons efficacy” uit het model een voorspellende waarde heeft op het hulpgedrag van Nederlanders is hierbij bevestigd.

Subjectieve norm. Er werd verwacht dat een hoge score op subjectieve norm bij het hulp gedrag ten opzichte van vluchtelingen beïnvloed. Correlationeel onderzoek laat zien dat er een positieve samenhang bestaat ($r = 0.50$) tussen subjectieve norm en de intentie tot hulpgedrag (zie tabel 1 voor een overzicht van de correlaties). Een hoge score op subjectieve norm zorgt voor een hoge score op de intentie tot hulpgedrag. Terwijl regressie analyse laat zien dat subjectieve norm, $\beta = 0.08$, $t = 1.37$, $p = 0.19$, geen significantie voorspeller is (zie tabel 3 voor het regressiemodel). De hypothese wordt in dit geval deels bevestigd.

Betrokkenheid. Tegen de verwachting in scoorden de deelnemers boven gemiddeld hoog op betrokkenheid ($M = 4.44$ $SD = 1.02$). De verwachting dat een hoge score op betrokkenheid bij het lot van vluchtelingen zal zorgen voor een hogere score op intentie tot hulpgedrag wordt ook bevestigd. Na het uitvoeren van een regressieanalyse kan worden

gesteld dat betrokkenheid een voorspellende waarde heeft op de intentie tot hulpgedrag, $\beta = 0.20$, $t = 3.36$, $p < 0.001$.

Risicoperceptie. Zoals verwacht in hypothese: “De onafhankelijke variabele risicoperceptie vertoont een negatieve samenhang met de afhankelijke variabele intentie”. Uit de regressie analyse blijkt dat risicoperceptie ($\beta = -0.08$, $t = -1.62$, $p = 0.11$) in model 1, samen met de andere psychologische factoren, geen significantie voorspeller is van de intentie tot hulpgedrag (zie tabel 3). Ook in het volledige model, waarin alle variabelen zijn toegevoegd, blijkt risicoperceptie geen voorspellende waarde te hebben ($\beta = -0.09$, $t = -1.84$, $p = 0.11$).

Tabel 3 geeft een overzicht weer van de variabelen die wel al niet significante voorspellers zijn voor de intentie van hulpgedrag. Hieruit blijkt dat het regressiemodel met de intentie tot hulpgedrag als afhankelijke variabele en response efficacy, self efficacy, subjectieve norm, betrokkenheid en risicoperceptie als onafhankelijke variabelen significant is, $F(5,165) = 53.30$, $p < 0.001$. Het regressiemodel is dus bruikbaar om de intentie tot hulpgedrag onder Nederlanders te voorspellen. We kunnen met $R^2 = 0.62$ spreken van een zeer sterke voorspelling. 62% kan voorspeld worden op grond van response efficacy, self efficacy, subjectieve norm, betrokkenheid en risicoperceptie. Bij al deze effecten wordt ervan uitgegaan dat de overige onafhankelijke variabelen constant worden gehouden. Een opvallende bevinding is dat in het complete model (model 4) de demografische geen zelfstandige significantie voorspellers meer zijn. Het zelfde geldt voor risicoperceptie (tabel 3). Response efficacy ($M = 2.60$, $SD = 1.08$), self efficacy ($M = 3.72$, $SD = 0.96$) en betrokkenheid ($M = 4.44$, $SD = 1.02$) behouden hun voorspellende waarde. Wat opvalt is dat de categorie ‘economische vluchteling’ ($M = 0.06$, $SD = 0.25$) een zwakke negatieve, maar significantie voorspellende waarde heeft op de intentie tot hulpgedrag.

Tabel 3

Meervoudige regressieanalyse voor de voorspelling van de mate van hulpgedrag ten opzichte van vluchtelingen

	Bèta's	Bèta's	Bèta's	Bèta's
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Psychologische factoren				
Response efficacy	0.37**	-	-	0.44**
Self efficacy	0.27**	-	-	0.28**
Subjectieve norm	0.08	-	-	0.08
Betrokkenheid	0.20**	-	-	0.20**
Risicoperceptie	-0.08	-	-	-0.09
Categorieën				
Politiek vs. oorlog	-	0.01	-	-0.03
Economisch vs. oorlog	-	0.41**	-	-0.13*
Demografische variabelen				
Geslacht	-	-	-0.11	-0.53
Leeftijd	-	-	-0.23**	-0.08
Opleidingsniveau	-	-	-0.21**	0.31
Identiteit	-	-	-0.01	0.52
R²	0.62	0.16	0.08	0.64
N	171	171	171	171

N = 171

** . Correlatie is significant op 0,01 (2-tailed).

* . Correlatie is significant op 0,05 (2-tailed).

Conclusie

Het onderzoek was er op gericht een verklaring te vinden op de vraag waarom de ene persoon eerder de intentie tot hulpgedrag heeft ten opzichte van vluchtelingen dan de andere. Om hier antwoord op te kunnen geven, is er door middel van een literatuur studie getracht te achterhalen welke (psychologische) factoren een rol spelen bij dit specifieke gedrag. Middels een online survey die via mail en social media is verspreidt zijn er kwantitatieve data verzameld. In totaal heeft dit 208 respondenten opgeleverd. 171 surveys waren volledig

ingevuld en hierover zijn de hypothesen getoetst. Er is zowel correlatieel onderzoek als een regressieanalyse uitgevoerd om deze hypothesen te toetsen.

Deze vraagstelling is van belang omdat Nederland sinds 2015 te maken heeft met een ongekende stroom vluchtelingen en dit zorgde onder de Nederlandse bevolking voor hulpgedrag enerzijds en angst, waargenomen risico's en weerstand anderzijds. Het aan het licht brengen van de onderliggende psychologische factoren zouden voor de Nederlandse overheden en gemeenten kunnen dienen als handvaten om aan de ene kant het hulpgedrag te stimuleren en aan de andere kant de weerstand te verminderen.

De verbanden zijn onderzocht door middel van het definiëren van de variabelen en het formuleren van bijbehorende hypothesen. Mijn verwachting was, dat de Nederlandse bevolking eerder een hoge intentie heeft tot hulpgedrag dan een lage intentie (hypothese 2), bepaalde demografische gegevens (hypothesen 1b en 1c), zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, maar ook de categorie waarin men een vluchteling indeelt (hypothese 1a), ten opzichte van vluchtelingen, een rol spelen bij het verklaren van het hulpgedrag van de Nederlandse bevolking. Maar ook dat dit hulpgedrag voorspeld kan worden door een aantal onderliggende psychologische factoren zoals, respons efficacy, self efficacy, subjectieve norm, betrokkenheid en risicoperceptie (hypothesen 3a t/m e en 4). Uit de analyses blijken dat deze psychologische factoren een veel sterkere invloed uitoefenen op de intentie tot hulpgedrag dan de demografische variabelen en de categorie waarin men vluchtelingen indeelt.

Hypothese 1a heeft betrekking op de categorie waarin men vluchtelingen indeelt: *“De categorie waarin men vluchtelingen indeelt is van invloed op hulpgedrag”*. Deze verwachting is uitgekomen. Dat de categorieën een andere lading en kunnen verschillende maatschappelijke reacties tot gevolg hebben (Van Gorp, 2006) hebben komt inderdaad overeen met de onderzoeksresultaten maar op een andere manier dan de bestudeerde literatuur

suggereerde. Want in tegenstelling tot wat naar voren kwam in het onderzoek van Boonstoppel, Van Ewijk en Van Elfrinkhof (2015) is het hier niet de categorie oorlogs-en natuurrampvluchtelingen die kan rekenen op meer hulpgedrag, maar de categorie economische vluchtelingen. Nadat er voor deze categorieën dummy variabelen zijn aangemaakt om ze zodoende mee te mogen nemen in regressieanalyse, blijkt ook hieruit dat de categorie ‘economische vluchteling’ een significantie, maar zwakke voorspellende waarde heeft. In beide modellen. Een reden voor deze onverwachte uitkomst kan zijn dat de groep proefpersonen die dachten aan oorlogs-of natuurramp vluchtelingen is oververtegenwoordigd ten opzichte van de groep proefpersonen die dachten aan politieke of economische vluchtelingen. 89.50% van de proefpersonen heeft de vragenlijst ingevuld terwijl ze dachten aan oorlogs-of natuurramp vluchtelingen, 6.40% dacht aan economische vluchtelingen en 4.10 aan politieke vluchtelingen. Dit is dan ook de reden dat ik voorzichtig wil zijn met uitspraken met betrekking tot deze uitkomst.

De tweede hypothese, 1b, stelde dat *“Laag opgeleiden minder snel geneigd zijn vluchtelingen te helpen”*. De resultaten hebben deze verwachting niet bevestigd. Er is echter wel een significant verschil gevonden tussen de groepen, maar in tegenstelling tot wat werd verwacht zijn het niet de laag opgeleiden, maar juist de hoog opgeleiden die lager scoren op de intentie tot hulpgedrag. Dit is in strijd met de resultaten van het onderzoek van Onraet&van Hiel (2015) die lieten zien dat opleidingsniveau voor een diversiteit aan meningen en reacties zorgt. Zo bleek uit dat onderzoek bijvoorbeeld dat laag opgeleiden negatiever tegenover vluchtelingen staan, ze eerder zien als economische migranten, en zijn ze bovendien in vergelijking met mensen met een hoger opleidingsniveau minder snel geneigd zijn hulp te bieden.

“Vrouwen scoren hoger op de intentie om vluchtelingen te helpen dan mannen” is de verwachting geformuleerd in hypothese 1c. Aan de hand van de resultaten kan er worden

gezegd dat geslacht geen invloed heeft op de categorie waarin men een vluchteling indeelt en houdt ook deze hypothese geen stand. Of dezelfde resultaten uit het onderzoek waren gekomen op het moment dat er een eerlijkere verdeling was geweest tussen mannen en vrouwen onder de respondenten valt over te discussiëren. Meerdere kranten artikelen beweerden dat er wel degelijk verschil is tussen mannen en vrouwen wat betreft tolerantie ten opzichte van vluchtelingen en van daaruit ontstond de verwachting dat dit verschil wellicht ook terug te zien vinden zou zijn in de intentie tot hulpgedrag. In dit onderzoek zijn de mannen met 28.70% van de 171 participanten zwaar onder vertegenwoordigd. Dit zou van invloed kunnen zijn op de onderzoeksresultaten.

De volgende hypothesen die behandeld gaan worden hebben betrekking op de psychologische factoren. Ik begin met hypothese 2: *“De Nederlandse bevolking heeft over het algemeen eerder een hoge intentie dan een lage intentie om vluchtelingen te helpen”*. De personen die onderzocht zijn hebben een eerder een hoge intentie om vluchtelingen te helpen dan een lage intentie, maar dit resultaat zou mogelijk ook verklaard kunnen worden door een 3^e variabele waardoor er geen causaal verband aangetoond kan worden en de hypothese niet bevestigd kan worden. Dat men zou willen helpen zou wel passen bij het beeld dat werd geschetst uit het aantal telefoontjes dat het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) ontvangt dat veel Nederlanders ‘iets’ willen doen om vluchtelingen te helpen, maar meestal niet weten op welke manier. Het is echter, vanwege de scheve verdeling in de demografische variabelen en de invloed van een mogelijke 3^e variabele, onwaarschijnlijk dat de bevindingen representatief zijn voor de gehele populatie, de Nederlandse bevolking.

Hypothese 3a *“Een hoge score op self efficacy zal leiden tot een hogere score op de intentie van een persoon om vluchtelingen te helpen”*. Self efficacy is het vertrouwen van een persoon in de eigen capaciteiten om een bepaalde taak te volbrengen die een gegeven situatie vraagt” (Wood & Bandura, 1989). Aan de hand van deze bevindingen wordt verwacht dat hoe

zelfredzamer iemand is, hoe meer iemand de intentie heeft vluchtelingen te helpen. De resultaten van dit onderzoek bevestigen deze verwachting. En past bij wat het Centraal Orgaan van opvang Asielzoekers (COA, 2016) aan telefoontjes ontving waaruit bleek dat veel Nederlanders ‘iets’ willen doen om vluchtelingen te helpen, maar meestal niet weten op welke manier.

De tweede factor waarvan werd verwacht dat het een voorspellende waarde zou hebben op de intentie tot hulpgedrag is response efficacy en dit werd geformuleerd in hypothese 3b: *“Men zal eerder de intentie hebben om vluchtelingen te helpen als ze het geloof hebben dat de hulp leidt tot de gewenste uitkomst”*. Response efficacy wordt gedefinieerd als de mate waarin mensen geloven dat de aanbevolen reactie een bedreiging voor de gezondheid effectief afschrikt of verminderd (Witte, 1992/1994). Volgens Lewis et al (2009) zijn we vaak gemotiveerd om bepaalde verlangens en behoeftes te vervullen, maar omdat we niet weten of deze acties daadwerkelijk effectief zullen zijn, zijn we terughoudend. Dat dit het geval is blijkt ook uit deze onderzoeksresultaten die deze verwachting bevestigen.

Men kijkt naar wat anderen doen, en niet doen. Volgens Kalafatis (1999) vinden wij de gedragingen en meningen van anderen belangrijk. Als bijvoorbeeld een hele groep tegen vluchtelingen is, is dit een aspect dat wordt waargenomen. Dit kan worden gezien als een subjectieve norm (“het is normaal”). De mate waarin iemand zich conformeert (“meedoen”) aan anderen speelt een grote rol: Wil diegene zich graag aanpassen aan de groep? De gedachte aan wat anderen denken is een aspect dat ook een belangrijke rol speelt. Daarom werd de volgende verwachting geformuleerd in hypothese 3c: *“Een hoge score op subjectieve norm beïnvloedt de bereidheid van een persoon om vluchtelingen te helpen”*. Uit de resultaten blijkt een positieve samenhang, dat wil zeggen dat hoe meer men de mening van een ander aantrekt de intentie tot hulpgedrag toeneemt. Dit wordt echter niet ondersteund door de verdere uitkomsten die lieten zien dat subjectieve norm geen voorspellende waarde is voor de intentie

tot hulpgedrag. Wat opvallend is gezien alle media aandacht, de heftige discussies op social media en de gesprekken van de dag waaruit kan worden opgemaakt dat de vluchtelingen crisis een sociaal probleem is geworden waar iedereen een mening over heeft en velen deze geven.

Hypothese 3d: *”Een hoge score op betrokkenheid bij het lot van vluchtelingen zal zorgen voor een hogere score op intentie tot hulpgedrag”*. Hoe meer betrokken we zijn bij het lot van vluchtelingen hoe meer we geneigd zijn tot hulpgedrag, toch? Deze hypothese vindt zijn ondersteuning in de resultaten.

In het theoretisch kader is beschreven dat men tijdens deze vluchtelingen crisis meer angst ervaart dan tijdens eerdere vluchtelingenstromen. Deze angsten zijn van economische aard (bang voor eigen baan, huis, etc. (Volkskrant, 2015), politieke aard (het uitbreiden van de Islamitische Staat (Laan, 2015) en vanwege de eigen veiligheid (kinderen zijn niet meer veilig (RTL Nieuws, 2016), bang voor terrorisme (Benyaich, 2015). Het stellen van hypothese 3e was hierop een logisch gevolg: *“Risicoperceptie vertoont een negatieve samenhang met de afhankelijke variabele intentie. De andere variabelen vertonen wel een positieve onderlinge samenhang”*. Correlationeel onderzoek geeft aan dat er een sterke negatieve samenhang is tussen de variabelen en geven weer dat hoe meer risico's men waarneemt hoe minder men de neiging heeft tot hulpgedrag. Samen met de andere psychologische factoren heeft risicoperceptie een voorspellende waarde op hulpgedrag, maar wanneer de andere factoren worden toegevoegd houdt deze bevinding niet langer stand.

Tot slot kan er geconcludeerd worden dat de psychologische factoren samen een voorspellende waarde hebben op de intentie tot hulpgedrag. Deze resultaten ondersteunen de verwachting geformuleerd in hypothese 4: *“De psychologische factoren uit het model hebben een voorspellende waarde op het hulpgedrag van mensen”*

Discussie

De vluchtelingencrisis is misschien in heftigheid afgenomen, het is nog steeds een probleem dat niet ontkend mag worden. De Nederlandse overheid hebben hun best gedaan om alles in goede banen te leiden en de gemeenten zorgden ervoor dat vluchtelingen worden opgevangen, ze zich veilig voelen en integreren. Om dit proces te optimaliseren was ook de helpende hand van de Nederlandse bevolking nodig en nog steeds. Om het hulpgedrag onder de bevolking te bevorderen moest er antwoord worden gezocht op de vraag welke determinanten ten grondslag liggen aan hulpgedrag en deze toe te voegen aan een nieuwe dimensie, de vluchtelingencrisis. Voorgaand onderzoek heeft zich vooral gericht op demografische variabelen een rol spelen bij het hulpgedrag ten opzichte van vluchtelingen en niet op psychologische factoren. Dat uit dit onderzoek blijkt dat juist psychologische factoren een grotere voorspellende waarde hebben dan de vaststaande demografische variabelen die vaststaan, zoals geslacht, identiteit, opleidingsniveau, zorgt voor een verbreding van kennis op wetenschappelijk gebied. Het belang van deze bevinding is groot omdat psychologische factoren de meest belangrijke determinanten van gedrag zijn en dat deze ook meer open staan voor verandering dan andere factoren. Dat wil zeggen dat door in te spelen op deze factoren dit het gewenste gedrag tot gevolg kunnen hebben. In deze studie is het gewenste gedrag hulpgedrag. Hierin wordt het maatschappelijke belang weerspiegeld. Dit wil zeggen dat de maatschappij, denk hierbij aan overheidsinstellingen, gemeentes, vluchtelingenwerk, etc., zich meer zouden moeten richten op personen en de vraag of zij in staat zijn om hulp te bieden. Door het vergroten van self efficacy, response efficacy en betrokkenheid kan het draagvlak onder de Nederlandse samenleving worden vergroot en het hulpgedrag worden bevorderd.

Het onderzoek heeft zijn sterke en minder sterke punten. Een sterk punt is dat dat er een onderzoeksgebied is binnengetrepen, met een nieuwe combinatie van factoren, die vanwege zijn actualiteit nog weinig is onderzocht. Om voor een hoge externe validiteit te

zorgen werd er, wat betreft de omvang van de onderzoeksgroep, verwacht een minimale steekproef te verkrijgen van 100 respondenten. De externe validiteit heeft betrekking op de generaliseerbaarheid of verplaatsbaarheid van de conclusies van het onderzoek naar andere vergelijkbare settings (Van Thiel, 2007; Flyvbjerg, 2006). Dit onderzoek behaalde 171 respondenten (N = 171) en dit is voorwaarde voor het verkrijgen van significante resultaten. Met een blik op de demografische variabelen is het onderzoek niet representatief gebleken voor de gehele Nederlandse bevolking. Wel zouden er op basis van de uitkomsten van de psychologische factoren op de intentie op hulpgedrag meer geavanceerde analyses gedaan kunnen worden.

De interne validiteit, geeft antwoord op de vraag of men inderdaad datgene heeft onderzocht, wat men zegt te onderzoeken (Van Thiel, 2007; Flyvbjerg, 2006). De constructen hebben allen een hoge interne consistentie. Wat dat betreft is de interne validiteit hoog te noemen. Toch kreeg ik zo nu en dan feedback van de respondenten met betrekking tot de vraagstelling. Een voorbeeld hiervan is deze quote: *“Formulering van vragen zijn na mijn mening wat te onduidelijk waardoor mijn redenering van antwoorden verkeerd kan overkomen. Voorbeeld vraag 1: geneigd vluchtelingen te helpen als ik de reden van gevlucht zijn begrijp. Mijn antwoord is oneens. Maar ik ben het ermee oneens omdat de reden niet belangrijk is, hulp verdienen ze altijd. Niet omdat ik ze niet wil helpen”*. Ik ben het er mee eens dat het beantwoorden van sommige vragen onderhevig is aan eigen interpretatie en dit de interne validiteit zou kunnen beïnvloeden. Een belangrijk punt waar ik bij nader inzien meer rekening mee had kunnen houden, in de vorm van bijvoorbeeld een pre-test.

Een opmerkelijke bevinding van dit onderzoek is dat subjectieve norm geen voorspellende waarde is van hulpgedrag. Wat opvallend is gezien alle media aandacht, de heftige discussies op social media en de gesprekken van de dag waaruit kan worden

opgemaakt dat de vluchtelingencrisis een sociaal probleem is geworden waar iedereen een mening over heeft en velen deze geven.

Dit onderzoek heeft inzichten verschaft in de factoren die ten grondslag liggen aan het hulpgedrag van de Nederlandse bevolking ten opzichte van vluchtelingen. Een van de belangrijkste bevindingen is dat de deelnemers willen helpen. Dit hulpgedrag wordt versterkt als ze weten hoe ze moeten helpen en dat deze hulp voor het gewenste resultaat zorgt. Voor vervolg onderzoek leek het een interessante toevoeging om media als modererende factor mee te nemen. Vooral vanwege het feit dat onze beeldvorming vaak wordt beïnvloed door de media en dat deze invloed erg groot is (Boonstoppel, 2013). Dit was ook het geval tijdens de vluchtelingencrisis. Alleen heeft de media de afgelopen tijd een beeld geschetst die liet lijken dat het hulpgedrag veelal gerelateerd is aan leeftijd, sociaal economische status, geslacht, opleidingsniveau, politieke opinie, etc. Vervolg onderzoek zou een experimentele conditie kunnen toevoegen waarin in de ene conditie de nadruk wordt gelegd op media die over deze vaststaande demografische variabelen schrijft en de andere conditie de nadruk legt op media die schrijven over hoe vluchtelingen te helpen zijn en wat deze hulp doet met vluchtelingen. Ik ben van mening dat dit een interessante toevoeging kan zijn aan dit onderzoek.

Referenties

- AD (2016). Wilders: Sluit alle mannelijke asielzoekers op in AZC. *Algemeen Dagblad*.
Geraadpleegd op 21 maart, 2017. Van: <http://www.ad.nl/buitenland/wilders-sluit-alle-mannelijke-asielzoekers-op-in-azc~ab0e07f5/>
- Ajzen, I. (1991). *The Theory of Planned Behavior*. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50, 179-211.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman
- Bandura, A. (1994). *Self-efficacy*. In V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of human behavior, 4, 71-81.
- Baron, R. A., Byrne, D., & Branscombe, N. R. (2007). *Mastering Social Psychology*. Pearson Education, Inc.
- Batson (1987). "Prosocial motivation: Is it ever truly altruistic?". Advanced Experimental Social Psychology. *Advances in Experimental Social Psychology*. 20: 65–122. ISBN 978-0-12-015220-9. doi:10.1016/S0065-2601(08)60412-8
- Benyaich, B. (2015). *Radicalisme extremisme terrorisme*. Geraadpleegd op <http://books.google.nl>.
- Berndt, T. J., & Miller, K. E. (1990). Expectancies, values, and achievement in junior high school. *Journal of Educational Psychology*, 82, 319-326.
- Bettens, F. (2008). *Allochtonen en autochtonen: wederzijdse beeldvorming*. Een kwantitatief en kwalitatief onderzoek in de middelbare scholen in Ronse. Geraadpleegd op http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/299/838/RUG01-001299838_2010_0001_AC.pdf

- Boonstoppel, E., Van Ewijk, E., & Van Elfrinkhof, A. (2015). *Nederlanders & migratie* (Kaleidos Research, 4). Amsterdam: Kaleidos Research/ Stichting NCDO.
- Coenders, M., Lubbers, M. & Scheepers, P. (2006). Het tolerante land' in historisch en landenvergelijkend perspectief. *Jaarboek Mens en Maatschappij*, Amsterdam University Press. Klapwijk.
- Coffé, H. (2005). Do individual factors explain the different succes of the two Belgian extreme right parties. *Acta Politica*, 40, 74-93.
- De Vreese, C. H. (2001). Europe in the News A Cross-National Comparative Study of the News Coverage of Key EU Events. *European Union Politics*, 2(3), 283-307.
doi:10.1177/1465116501002003002
- De Vreese, C. H., & Boomgaarden, H. G. (2006). Media Effects on Public Opinion about the Enlargement of the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 44(2), 419-436. doi:10.1111/j.1468-5965.2006.00629.x
- De Volkskrant (2016, 5 februari). IS strijders onder vluchtelingen. *De Volkskrant*.
Geraadpleegd op <http://www.volkskrant.nl/buitenland/duitse-inlichtingendienst-is-strijders-ondervluchtelingen~a4239439/>
- Entman, R. M. (1993). Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. *McQuail's reader in mass communication theory* (pp. 390-397.) Geraadpleegd op <http://books.google.nl>.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*, 12(2), 19-245.
- Gijsberts, M., Dagevos J., (2004) Concentratie en wederzijdse beeldvorming tussen autochtonen en allochtonen. *Migrantenstudies*, 20, 145-168.

- Hafer, C. L. (2000a). Investment in long-term goals and commitment to just means drive the need to believe in a just world. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 1059-1073.
- Hafer, C. L., & Begue, L. (2005). Experimental research on just-world theory: Problems, developments, and future challenges. *Psychological Bulletin*, 131, 128-167.
- Hoover, R., Fishbein, H., D., (1999). The development of prejudice and sex role stereotyping in white adolescents and white young adults. *Journal of applied developmental psychology*, 20 (1), 431-439.
- International Organization for Migration (2015). *World Migration Report*. Communicating Effectively About Migration.
- IOM (2015). *IOM releases Global Migration Trends factsheet* 2015.
- Kalafatis, S.P., Pollard, M., East, R., & Tsogas, M.H. (1999). Green marketing and Ajzen's theory of planned behaviour: a cross-market examination. *Journal of consumer marketing*, 16(5), 441-460.
- Klapwijk (2015). *Acceptatie van opvang van asielzoekers; Een onderzoek naar de acceptatie van een besluit voor een asielzoekerscentrum in de Gemeente Hardenberg*. Universiteit Twente.
- Lewis, Ioni M. and Watson, Barry C. and White, Katherine Marie (2009). Response efficacy : the key to minimizing rejection and maximizing acceptance of emotion-based anti-speeding messages. *Accident Analysis & Prevention* (In press).
- Lubbers, M., Gijsberts, M. & Scheepers, P. (2002). Extreme right-wing voting in Western Europe. *European Journal of Political Research*, 41, 345-378.

- Lubbers, M., Scheepers, P. (2002). French Front National voting: a micro and macro perspective. *Ethnic and Racial Studies*, 25 (1), 120-149.
- Luijkx, A.R.C.M., Halman, L.C.J.M., Sieben, I.J.P., Brislinger, E., & Quandt, M. (2017). *European values in numbers: Trends and traditions at the turn of the century*. Leiden: Brill. (European Values Studies)
- Maddux, J. E., & Rogers, R. W. (1983). Protection motivation and self-efficacy: A revised theory of fear appeals and attitude change. *Journal of Experimental Social Psychology*, 19(5), 469–479. doi:10.1016/0022-1031(83)90023-9
- Mens en Samenleving, 2016. Iemand helpen: onbaatzuchtig of uit eigenbelang? *Mens en Samenleving*. Geraadpleegd op 17 maart 2017 van <http://mens-en-samenleving.info.nu.nl/sociaal/139098-iemand-helpen-onbaatzuchtig-of-uit-eigenbelang.html>
- Moy, P & Bosch, B. (2013). Theories of public opinion. In P. Copley & P.J. Schultz (Eds.) *Handbook of Communication Science*. Vol. 1: Theories and Models of Communication (pp. 289-308). Geraadpleegd op <http://books.google.nl>.
- Nieuwenhuizen, E. (2003). *Publieke opinie en de multiculturele samenleving in Nederland – Fact-sheet*. Geraadpleegd op 20 maart 2017. Van <http://www.art1.nl/nprd/factsheets/opinie.pdf>
- NRC (4 september 2015). Hoe zorg je dat vluchtelingen hier welkom zijn. *NCR*. Geraadpleegd op 23 juni 2017 van <http://www.nrc.nl/next/2015/09/04/hoe-zorg-je-dat-vluchtelingen-hier-welkom-zijn-1528448>

- NRC (15 september 2015). Alle gemeenten moeten meewerken met opvang. *NCR*.
Geraadpleegd op 7 maart 2017 van <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/09/15/vng-alle-gemeenten-moeten-meewerken-met-opvang-asielzoekers>
- NRC (23 januari 2016). Feiten en cijfers helpen niet. *NRC*. Geraadpleegd op 9 maart 2017 van <http://www.nrc.nl/next/2016/01/23/feiten-en-cijfers-helpen-niet-1578691>
- Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual*. McGraw - Hill Education (UK).
- Pedersen, W. (1996). Working-class boys at the margins: ethnic prejudice, cultural capital and gender. *Acta sociologica*, 39 (3), 257-280.
- Peek, L. A. (2003). Reactions and response: Muslim students' experiences on New York City campuses post 9/11. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 23(2), 271- 283.
doi:10.1080/1360200032000139910
- Pidgeon, N., Hood, C., Jones, D., Turner, B., en Gibson, R., (1992). 'Risk perception'. In *The Royal Society, Risk: analysis, perception and management*. London: The Royal Society: 89-134.
- Rogers, R. W. (1975). A protection motivation theory of fear appeals and attitude change. *Journal of Psychology*, 91(1), 93-114.
- Rogers, R.W. (1983). Cognitive and physiological processes in fear appeals and attitude change: A revised theory of protection motivation. In J. Cacioppo & R. Petty (Eds.), *Social Psychophysiology*. New York: Guilford Press.
- RTL Nieuws (2016, 20 januari). Aanrandingen door vluchtelingen in Amsterdams cafe en zwembad. *RTL Nieuws*. Geraadpleegd op <http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/binnenland/aanrandingen-door-vluchtelingenamsterdams-cafe-en-zwembad>

RTL Nieuws (2015, 8 oktober). Voor/tegen de vluchtelingen. *RTL Nieuws*. Geraadpleegd op <http://www.rtlnieuws.nl/editienl/laatste-videos-editienl/voor-tegen-de-vluchtel>

Shadid, W. (2005). Berichtgeving over moslims en de islam in de westerse media: Beeldvorming, oorzaken en alternatieve strategieën. *Tijdschrift voor communicatiewetenschap*, 33(4), 330-346. Geraadpleegd op <http://interculturelecommunicatie.com/download/westerse%20media%20en%20islam.pdf>

Sniderman, P., Hagendoorn, L. & Prior, M. (2003). De moeizame acceptatie van moslims in Nederland. *Mens & Maatschappij*, 78 (3), 199-217.

Tijdschriftpositiepsychologie (2016). Betrokkenheid. *Tijdschrift Positieve Psychologie*. Geraadpleegd op <https://www.tijdschriftpositiepsychologie.nl/nieuws/betrokkenheid>

UNHCR (2015). Global Trends. Forced displacement in 2015. *UNHCR*. Geraadpleegd op 9 maart 2017 van <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>

Van Gorp, B. (2006). *Framing asiel: Indringers en slachtoffers in de pers*. Leuven: Acco.

Van Loon, M., 2005. Wat kun je zelf doen om vluchtelingen te helpen, een overzicht. *NRC*.

Van Thiel, S. (2007). *Bestuurskundig onderzoek; een methodologische inleiding*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Vluchtelingenwerk (2016). Feiten en cijfers. *Vluchtelingenwerk*. Geraadpleegd op 9 maart 2017 van Pag. 91 <http://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/cijfers/bescherming-nederland>

VNG & NGB (november, 2015). *Handreiking verhoogde asielinstroom*. Geraadpleegd op maart 2017 van

<http://www.infopuntveiligheid.nl/Infopuntdocumenten/20151105%20VNG%20NGB%20Handreiking%20hoge%20asielinstroom.pdf>

Volkskrant (2015). Geen draagvlak voor meer vluchtelingen. *Volkskrant*. Geraadpleegd op 17 maart 2017. Van <https://www.volkskrant.nl/buitenland/geen-draagvlak-voor-meer-vluchtelingen~a4121474/>

VRU (2 oktober 2015). *Draaiboek opvang vluchtelingen*. Utrecht: Veiligheidsregio Utrecht.

Witte, K. (1992). Putting the fear back into fear appeals. *The extended parallel process model*. Communication Monographs, 59, 329-349.

Witte, K. (1994). Fear Control and Danger Control: A Test of the Extended Parallel Process Model. *Communication Monographs*, 61(2), 113-134

Wood, R., & Bandura, A. (1989). Social cognitive theory of organizational management. *Academy of Management Review*, 14(3), 361-384.